

תָּמֻז
תָּמֻז
TAMUZ
AV
ROŠ CHODEŠ

VĚSTNÍK ŽIDOVSKÝCH NÁBOŽENSKÝCH OBCÍ
V ČESKÝCH ZEMÍCH A NA SLOVENSKU

Revitalizace židovských památek v ČR – práce v Březnici a v Brandýse nad Labem.
(K textům na stranách 3 a 8–11. Foto Jiří Daniček.)

VYJÁDRĚNÍ RABÍNA EFRAIMA KAROLA SIDONA

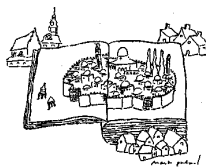
Jak už bylo oznámeno, složil jsem k 1. červenci tohoto roku funkci vrchního pražského rabína. Jakkoliv to na někoho může působit překvapivě, byl to krok, který jsem avizoval již před lety a v pražské židovské komunitě byl očekávaný. V reprezentaci pražské obce byl dokonce projednáván můj návrh, aby úřad vrchního rabína převzal izraelský rabín Menachem Kalchheim, který byl řadu let mým zástupcem, ale návrh tehdy o dva hlasy neprošel, protože většině reprezentace připadal vhodnějším nástupcem rabín David Peter, jenž se na práci rabína pro pražskou obec připravoval v Izraeli. Hned po jeho nástupu jsem také oznámil, že mu úřad předám, až se zapracuje, a kdyby nebylo jiných okolností, došlo by k tomu stejně ještě před Vysokými svátky.

Okolnosti, které mě přiměly přistoupit k tomuto kroku nyní, o pár měsíců dříve, jsou dány tím, že když člověk bilancuje, nemůže se vyhnout ani tomu, aby nebilancoval svůj soukromý život. Přítom jsem bohužel zjistil, že jsem se pro své zaujetí prací pro obec a také svou literární činností vyhýbal řešení problémů právě v soukromém životě, a je načase uvést jej do relativní harmonie se sebou samým. Bohužel jsem si neuvědomil, jak vítaným úlovkem to bude pro lidi, kteří mne nemohou vystát a ještě deset let poté, co se poměry v pražské židovské obci opět uklidnily, myslí na pomstu za tehdy prohranou partii. Smyšlenky, které přítom pouštějí do světa, jsou tak vzdáleny skutečnosti, že kdybych se pokoušel je vyvracet, poskytoval bych zlým jazykům jen další materiál. Přesto jsem musel uznat, že čím dříve splním jejich horoucí přání, tím rychleji snad celá aféra s vrchním pražským rabínem vyprchá. Na tom jsem se také dohodl s předsedou našeho rabínského soudu rabi Noachem Landsbergem s tím, že se v pražském rabinátu budu dále věnovat úkolům, pro jejichž výkon mám předpoklady, a více pozornosti a času než dosud budu moci vynaložit na úřad vrchního zemského rabína a školu.

Na závěr mohu dodat jen to, že si nesmírně cením příslušnosti k pražské židovské obci, a že dokonce ani vůči těm, kteří o mně šíří pomluvy, necítím zášť. Je to pro mne jako pro většinu z nás rodina, a tu si nevybíráme.

Efraim K. Sidon

AKTUALITY

PREZIDENT ANDREJ KISKA HOSTOM ŽIDOVSKÉHO FÓRA

V piatok 25. mája sa konalo na pôde ŽNO Bratislava v minulosti populárne „židovské fórum“ prof. Traubnera – stretnutie verejne známych osobností s členmi a priateľmi židovskej komunity. Hostom profesora Traubnera bol tentokrát

Foto Tomáš Pasternák.

novozvolený slovenský prezident pán Andrej Kiska (inaugurácia sa konala 15. júna 2014). Prezident Kiska sa prítomným predstavil krátkym príhovorom. Má 51 rokov, pochádza z Popradu, je z ľavicovo orientovanej rodiny, hlási sa ku katolicizmu. Má dve deti z prvého manželstva (29ročného syna a 23ročnú dcéru) a dve deti (9 a 5 ročné) so súčasnou manželkou. Označil sa za šťastne ženatého. Vyštudoval elektrotechnickú fakultu a krátko po zmenách r. 1989 ocestoval do USA. Pracoval manuálne v obchode a na stavbách. Spomenul, že jeho nadriadeným bol ruský Žid, ktorého menoval ako Borisa. Styk s Borisom prerástol do priateľstva a kontakty udržujú aj v súčasnosti. V USA sa spoznal s viacerými členmi tamojšej židovskej komunity, ktorú označil ako „veľmi súdržnú“.

Budúci prezident Kiska v USA nezbohatol, o peniaze, ktoré tam zarobil, prišiel zlou investíciou, ale získal nezaplátiteľné skúsenosti. Zúročil ich po svojom návrate na Slovensko, kde začal úspešne podnikáť a získal značný majetok. V roku 2006 predal svoje podiely v spoločnostiach a začal sa venovať charitatívnej čin-

nosti. Založil neziskovú organizáciu *Dobrý anjel*, ktorá pomáha onkologickým pacientom a ich rodinám. Za osem rokov jestvovania poskytli pacientom v núdzi a ich rodinám 22 miliónov eur.

V následnej diskusii položili prítomní budúcemu prezidentovi otázky, na ktoré ochotne a pomerne otvorene odpovedal. Chce dodržať tradíciu prvej oficiálnej návštevy slovenského prezidenta do Českej republiky, ale deň po inaugurácii sa podľa protokolu má zúčastniť stretnutia prezidentov krajín V4 v Budapešti. Budapeštianska cesta však nie je oficiálnou návštevou hlavy štátu v susednej krajine.

S porozumením sa vyjadril k návrhu, aby ako hlava štátu odmenil in memoriam ľudí, ktorí pomohli Rudolfovi Vrbovi a Alfrédovi Wetzlerovi po ich úteku z Osvienčimu na Slovensko. Menoval niektorých zo svojich budúcich spolupracovníkov, sú to ľudia s dobrou povestou hlásiaci sa k princípom demokracie. Na prvom mieste spomenul bývalého veľvyslanca v USA Martina Bútoru.

Diskutoval o stave slovenského súdnictva, ktoré považuje za mimoriadne nedôveryhodné. Odvolal sa na svoje, často citované vyjadrenie smerom k predsedovi najvyššieho súdu Štefanovi Harabinovi („urobím všetko pre to, aby nebol opätovne vymenovaný“).

Jeden z najstarších členov našej komunity Oto Šimko (1924), ktorý poznal a prežil všetkých československých aj slovenských prezidentov od predvojnovnej republiky až po súčasnosť, zvučným hlasom, poprial prezidentovi Kiskovi, aby nadviazal na tradície svojho predchodcu T. G. Masaryka. Prítomní odmenili jeho výzvu aplauzom, ku ktorému sa pridal aj budúci prezident.

Jaro Franek

OBSAH

Revitalizace židovských památek **3**
Sidra, bohoslužby **4–5**
Mladá paměť holokaustu
rozhovor s Kateřinou Královou **6–7**
Deset hvězd
výsledky čtyřletého projektu FŽO **8–11**
Fotograf David Rubinger **12–13**
Steve Stern: *Svatební šašek* **14–15, 18**
Německy mluvící Praha **16**
O čem píše Nathan Englander **17**
Židovské hlasy z bojové linie **18**
Bratři Radokovi a Valašské Meziříčí **19**
Do Česka přijel Noam Chomsky **20–21**
Výběr z českého tisku **22**
Kalendářium **23**
Zprávy, informace **24–28**

Záchrana, rekonstrukce, opravy a údržba židovských památek patří k hlavním úkolům, jimž se Federace židovských obcí v ČR jako vrcholná instituce českých Židů věnuje. Přes všechny škody, které tyto památky v období nacistické okupace a za komunistické

lov, Nová Cerekev, Plzeň, Polná a Ústěk částku 280 milionů Kč. Z toho 85 % pochází z Evropského fondu pro regionální rozvoj, 15 % z rozpočtu českého státu.

V rámci projektu bylo na území sedmi krajů rekonstruováno a res-

Témata stálých expozic jsou následující: *Židovské čtvrti v českých zemích* (Boskovice); *Prameny judaismu: rabínské písemnictví a vzdělanost* (Brandýs nad Labem); *Židovská vzdělanost v českých zemích* (Březnice); *Židovští spisovatelé v českých zemích*

DESET HVĚZD

Revitalizace židovských památek v České republice

totality utrpěly, kdy jich mnoho zcela zaniklo, představuje jejich celek více než šedesáti synagog, tři sta padesáti hřbitovů a řady dalších objektů (rabínských domy, mikve a židovské školy) ojedinělý historický poklad, který zřejmě nemá v Evropě obdobu.

taurováno patnáct významných památkových objektů a v uvedených místech vznikla síť deseti oblastních center prezentace židovské kultury jako jedinečného kulturního dědictví České republiky. Ve většině synagog a rabínských domů jsou in-

(Jičín); *Židovští průmyslníci, podnikatelé a vynálezci* (Krnov); *Rabi Löw a židovská vzdělanost na Moravě* (Mikulov); *Architektura synagog v českých zemích* (Nová Cerekev); *Židovské tradice a zvyky* (Plzeň); *Jevišť antisemitismu. Případ Leopolda*

kresba Jiří Stach

Dotace na projekt Revitalizace židovských památek v České republice, který Federace ŽO získala v rámci Integrovaného operačního programu 5.1, vypsaného Ministerstvem kultury ČR, umožnila vynaložit v letech 2010–2014 na vybrané památky v lokalitách Boskovice, Brandýs nad Labem, Březnice, Jičín, Krnov, Miku-

stalovány tematické expozice, které spolu s dalšími časově omezenými programy (přednášky, koncerty, projekce, divadelní představení atd.) poskytují návštěvníkům možnost seznámit se s judaismem a s židovskou historií v českých zemích v jejich celistvosti a v autentickém prostředí.

Hilsnera (Polná); *Židovské školství v českých zemích* (Ústěk).

Ve všech místech jsou také menší expozice, věnované historii a památkám místní židovské obce i regionu.

Informace o jednotlivých expozicích najdete na www.10hvzd.cz. (K tématu viz též strany 8–11.)

jd

PINCHAS (4M 25,10–30,1)**O rodičích a učitelích**

Mezi řádky sidry Pinchas nacházíme velmi bolestný osobní příběh. Objevuje se v kontextu Mojžíšovy modlitby za to, aby Hospodin zvolil následníka, který by vedl židovský národ.

Vodítko nám dává Hospodinova promluva k Mojžíšovi: „Vystup na tuto horu Evarim a popať tu zemi, již jsem dal synům Jisraele! Až ji uvidíš, budeš i ty sebrán ke svému lidu, jako byl sebrán tvůj bratr Aharon.“ (4M 27,12–13) Rašicho znepokojilo ono zcela povrchní spojení „i ty“ a komentuje je tak, že si „Mojžíš přál, aby zemřel tak, jako zemřel Aharon“.

Jak to Mojžíš myslel? Snad tak, že chtěl zemřít tak bezbolestně jako on? Určitě ne. Mojžíš se bolestí nebál. Nebo tak, že chtěl být tak oblíbený, jako byl Aharon? Říkalo se přece, že když zemřel, oplakávaly ho „všechny děti Izraele“, což o Mojžíšovi Tóra nepraví. Ani takhle to však vysvětlit nelze. Mojžíš věděl, že být vůdcem znamená být oblíbený. Netoužil po popularitě, kdyby ano, nemohl by udělat to, co dokázal.

Správné vysvětlení nám dává Ktav Sofer: Aharon měl tu výsadu, že věděl, že jeho děti půjdou v jeho stopách. Syna Lazara už za Aharonova života jmenovali veleknězem a do dnešního dne jsou kohanim přímými potomky Aharonovými. Podle Ktav Sofer si Mojžíš přál, aby jeden z jeho synů, Geršom nebo Eliezer, zaujal jeho funkci a stal se vůdcem národa. Ale to se nestalo.

Raši dochází k téměř závěru, a to na základě dalšího vodítka. Část, kdy Mojžíš žádá Hospodina, aby určil následníka, bezprostředně navazuje na příběh se dcerami Celofchadovými, které žádaly, aby měly podíl na zemi izraelské, jenž by patřil jejich otci, kdyby nezemřel. Raši tyto dvě epizody spojuje: „Když Mojžíš slyšel, že Hospodin mu přikazuje přenést Celofchadovo dědictví na jeho dcery, řekl si: ‚Nastal čas, abych také o něco požádal – aby mí synové zdědili mé postavení.‘ Bůh mu odpověděl: ‚Tak jsem nerozhodl. Jehošua si zaslouží, aby byl odměněn za to, jak ti sloužil a nikdy neopustil tvůj stan.‘ Takhle to snad myslel Šalomoun: ‚Kdo hlídá fíkovník, bude jíst jeho plody, a kdo stráží svého pána, získá vážnost.‘ (Přísloví 27,18) Mojžíšova modlitba vyslyšena nebyla.“

Naši moudří a Raši s citem pro nejjemnější nuance textu rekonstruovali vyprávění, které se nachází pod povrchem biblického textu. Co se stalo s Mojžíšovými

SIDRA PRO TENTO MĚSÍC

Mark Podwal: *Moše rabejnu.*

děťmi? Byl on, velký vůdce, v duchu zklamaný, že synové nezdedili jeho roli? Jaké hlubší poslání nám text sděluje? Co znamená Mojžíšovo zklamání? A utěšil ho nějak Hospodin?

Mojžíš a Aharon představují dvě klíčové role židovské kontinuity – horim a norim, rodiče a učitele. Rodič předává židovskou tradici svému dítěti, učitel činí totéž svým následovníkům. Aharon byl archetyp rodiče, Mojžíš velký příklad učitele (také ho dodnes nazýváme Moše Rabejnu, Mojžíš, náš učitel). V Aharonově práci pokračoval jeho syn, v Mojžíšově jeho žák Jehošua.

Moudří různým způsobem zdůrazňují, že vedení nepřechází automaticky z pokolení na pokolení. Talmud (Nedarim 81a) prohlašuje: „Měj se na pozoru, abys nezanedbával děti chudých, neboť od nich přichází Tóra, je přece psáno: ‚voda přeteče ze své nádoby‘, což znamená: ‚od chudých mezi nimi‘ přichází učení Tóry. A proč se nestává, aby učenec měl potomky, kteří jsou učenci? Rabi Josef řekl, že proto, aby se neřeklo, že Tóra je jejich dědictvím. Rabi Šiša, syn rabiho Idi, řekl, že proto, aby se k obci nechovali drze. Mar Zutra řekl, že proto, že by k obci chovali přezíravě.“

Pokud by se vedení ve věcech Tóry ustanovilo dědičně, judaismus by se rychle stal záležitostí výsad a hierarchie. S tím učenci rozhodně nesouhlasili. Každý má podíl na studiu, na Tóře, je to sdílené dědictví všech Židů. A nikdo to neříká jasněji než Maimonides: „Izrael byl korunován třemi korunami: korunou Tóry, korunou kněžství a korunou svrchovanosti. Koruna kněžství byla udělena Aharonovi. ... Koruna svrchovanosti byla dána Davidovi. ... Koruna Tóry však náleží celému Izraeli, jak bylo řečeno: ‚Mojžíš nám dal Tóru jako dědictví společenství Jákobovu.‘ Každý, kdo po ní touží, ji může získat. Nemyslete si, že druhé dvě koruny jsou cennější než koruna Tóry, neboť je řečeno: ‚Podle mě vládnou králové a knížata rozhodují o spravedlnosti. Podle mě vládnou knížata.‘ Proto víme, že koruna Tóry je významnější než ostatní dvě koruny.“

Toto je jedno z velkých prohlášení judaismu, vyjadřující víru v rovnost všech lidí. Koruna Tóry je dostupná všem, kdo ji hledají. Některé společnosti se snažily nastolit rovnost tím, že rovnocenně rozdávaly moc nebo bohatství. Ani jeden pokus se zcela nezdařil. Židé postupovali jinak. Společnost, v níž má každý zaručenu stejnou důstojnost, je taková, ve které je znalost – konkrétně Tóra, tedy znalost, jak žít – dostupná všem stejně. Od nejranějších dob až do současnosti tvořily židovský národ komunity sdružené kolem škol, které fungovaly z obecních fondů, a každý do nich měl přístup.

Učenci zdůrazňovali pouto mezi domovem a školou, rodičem a učitelem. Ve všech Knihách Mojžíšových je rodičovská role vnímána jako proces učení, instruuování. Vzdělávání je konverzace napříč generacemi, mezi rodiči a dětmi. V jednom verši, v němž Bible vysvětluje, proč si Hospodin jako otce nové víry vybral právě Abrahama, je řečeno toto: Vybral jsem ho, aby vedl své děti a svou domácnost tak, aby dodržovaly cesty Hospodina a dělaly, co je správné a spravedlivé. Abraham byl vybrán jako rodič a současně jako ten, kdo vzdělává.

Mojžíšovo zklamání v sobě obsahuje i naději: jeho synové sice nezískali vedení, ale role vůdce a znalce Tóry je otevřená všem. A ptáme-li se, zda Hospodin Mojžíšovi poskytl útěchu, zní odpověď takto: Až do dnešního dne jsou sice kohanim potomci Aharona, ale všichni, kdo studují Tóru, krácejí ve stopách Mojžíšových.

(Z komentářů rabína Jonathana Sackse
přeložila Alice Marxová)

RADOST SVĚTEL

„Lajehudim hajsja ora vesimcha vesason, a Židé měli světlo a štěstí a radost...“

Rabíni vykládají slovo „radost“ jako potěšení, které cítíme, když vykonáváme příkaz brit mila. Dokud jsem nestál ve Staronové synagoze při obřizce svého syna, neuměl jsem si míru této radosti přestavit.

Když jsem synkovi uzavřel v synagoze smlouvu s Abrahamem, mohel řekl, že je nádherné pomyslet, že na tomtéž místě za uplynulých sedm set let uzavřely tutéž smlouvu pro své syny stovky otců. Během ceremonie dostalo dítě jméno Meir Cvi Hirsch, bylo pojmenováno po pradědovi mé ženy, který byl maďarský Žid a zahynul během šoa. Jméno Meir je velmi zvláštní a znamená „osvětluje“.

Naše synagoga má jeden starý zvláštní zvyk. Na její stěně jsou napsána známá takanot, nařízení, včetně toho, které se vztahuje k brit mila. Říká, že ve Staronové synagoze je zvykem, aby světlo stojící na jižní straně budovy svítilo v pondělí a ve čtvrtek napůl, a když se koná obřizka nebo o dnech, kdy se vynechávají modlitby tachanun, má svítit naplno. Dále se tam praví, že světlo, které svítí při obřizce, se nazývá Elijášovo, a rozsvítit jej znamená vykonat velkou micvu.

Když se do svazku židovského národa uvádí dítě, je to, jako by se mezi námi objevilo nové světlo. Při oslavě proto zvýšíme počet svící. V některých obcích tvoří Elijášovo světlo dvanáct svící, které představují dvanáct kmenů izraelských, v jiných je zvykem, že čerstvý tatínek, který dostal po narození dítěte výsadu alijsa, tedy předčítání z Tóry, daruje synagoze obnos, určený právě na zakoupení vosku.

Vyšší intenzita světla není důležitá jen pro osvětlení synagogy; symbolizuje rovněž věčný plamen judaismu, jenž pokračuje i v dalších generacích. Při svatebním obřadu vedou pod baldachýn nevěstu a ženicha jejich rodiče a drží v ruce svíce. I v tomto případě jsou světla symbolem – symbolem předání rodičovské role dětem.

Každým dnem nám náš synek dává více a více světla, roste a sílí. Na počest jeho obřizky jsme darovali synagoze sadu svící, které se brzy objeví na chazanově pultu ve Staronové synagoze. Na rozdíl od těch předchozích však nejsou z vosku, aby nepoškodily krásný vyšivací potah od Marka Podwala.

Nechť světlo našeho syna Meira svítí nám všem.

BRYAN WOOD,
kantor Staronové synagogy

BOHOSLUŽBY

v pražských synagogách – červenec 2014

Staronová synagoga

27. 6.	pátek	večerní bohoslužba	20.00 hodin
28. 6.	sobota	ŠABAT ROŠ CHODEŠ CHUKAT 4M 19,1–22,1 mf: 4M 28,9–15; hf: Iz 66,1–24 mincha – perek 4 konec šabatu	21.00 hodin 22.25 hodin
29. 6.	neděle	2. den Roš chodeš tamuz	
4. 7.	pátek	večerní bohoslužba	20.00 hodin
5. 7.	sobota	BALAK 4M 22,2–25,9 hf: Mi 5,6–6,8 mincha – perek 5 konec šabatu	20.50 hodin 22.22 hodin
11. 7.	pátek	večerní bohoslužba	20.00 hodin
12. 7.	sobota	PINCHAS 4M 25,10–30,1 hf: 1Kr 18,46–19,21 mincha – perek 6 konec šabatu	20.45 hodin 22.15 hodin
15. 7.	úterý	půst 17. tamuz mincha a maariv	2,30–21,58 hodin 21.00 hodin
18. 7.	pátek	večerní bohoslužba	20.00 hodin
19. 7.	sobota	MATOT 4M 30,2–32,42 hf: Jr 1,1–2,3 mincha – perek 1 konec šabatu	20.35 hodin 22.06 hodin
25. 7.	pátek	večerní bohoslužba	20.00 hodin
26. 7.	sobota	MASEJ 4M 33,1–36,13 hf: Jr 2,4–28; 3,4 mincha – perek 2 konec šabatu	20.25 hodin 21.55 hodin
28. 7.	pondělí	Roš chodeš av	
1. 8.	pátek	večerní bohoslužba	20.00 hodin
2. 8.	sobota	ŠABAT CHAZON DEVARIM 5M 1,1–3,22 hf: Iz 1,1–27 mincha – perek 3 konec šabatu	20.15 hodin 21.42 hodin

V sobotu šachrit (ranní modlitba) od 9 hodin.

Každý všední den maariv (večerní modlitba) od 19.30 hodin.

Vysoká synagoga

*Ve všední dny šachrit (ranní modlitba) v 8.30 hodin,
mincha (odpolední modlitba) ve 14.00 hodin.*

V sobotu mincha (odpolední modlitba) od 13.30 hodin.

Jeruzalémská synagoga

*Bohoslužby se konají každou sobotu od 8.50 hodin.
Večerní bohoslužby se konají každý pátek v 19.00 hodin*

Bejt Simcha

*Kabalat šabat každý pátek od 18.00 hodin.
Úvod do judaismu každé úterý od 19.45 hodin.*

MLADÁ PAMĚŤ HOLOKAUSTU

Rozhovor s historičkou Kateřinou Královou

Foto archiv K. K.

PhDr. **KATEŘINA KRÁLOVÁ** (nar. roku 1976) vystudovala Fakultu sociálních věd na FF UK v Praze, ve své disertační práci se zabývala tématem vyrovnání se s nacistickou minulostí a německo-řeckými vztahy. Na toto téma napsala též knihu s názvem *Nesplacená minulost, která vyšla roku 2012 česky i řecky. Je členkou řady odborných společností, mj. Skupiny pro studium historie Židů v Řecku se sídlem v Soluni, a autorkou mnoha historických studií. V současné době připravuje s týmem mladých badatelů Univerzity Karlovy knihu Návraty: Poválečná rekonstrukce a paměť židovských komunit ve střední, východní a jihovýchodní Evropě (1945–1953). Působila na americké Yaleově univerzitě (2008/09) a ve washingtonském Muzeu holokaustu bude připravovat svou novou monografii o židovské komunitě v poválečném Řecku. Na Fakultě sociálních věd Univerzity Karlovy vede kurzy moderní historie Řecka; diktátorské režimy na Balkáně; řecko-turecké vztahy; tragický osud evropských Židů; současná historie v balkánské kinematografii; Řekové v Československu. V rámci cyklu seminářů, které pořádá ŽMP a Ústav soudobých dějin AV ČR, pronesla přednášku o židovské komunitě v poválečném Řecku.*

Paní doktorko, Liga proti hanobení nedávno zveřejnila výsledky průzkumu veřejného mínění zaměřeného na antisemitské smýšlení lidí po celém světě. Jako nejhorší z evropských zemí dopadlo v přehledu Řecko, v němž antisemitské názory zastává 69 procent obyvatel. Řecko tak předčilo i Írán (56 procent) či Francii (37 procent). Vy do Řecka

v rámci svého výzkumu často jezdíte, jak vypadá taková atmosféra v praxi?

V Řecku se nezavedla politická korektnost natolik, jako je to obvyklé v řadě dalších zemí. Protižidovská vyjádření jsou tak často relativně neskrývaná, včetně například karikatur v denním tisku, nemístně srovnávajících izraelskou politiku a nacismus, ale také třeba stereotyp židovské chamtivosti a bohatství nebo spikleneckví v souvislosti s ekonomickou krizí.

V Řecku je tradičně velmi silné levicové hnutí, s nímž se pojí i antisionistické sentimenty, které někdy maskují antisemitismus jako takový. Jak ze strany levicových, tak pravicových extrémistů pak dochází například k případům hanobení památníků holokaustu, objevují se hákové kříže a v kontextu palestinského problému bývají Židé coby vrazi Palestinců dokonce ztotožňováni s nacisty. Protižidovská vyjádření lze sledovat i u některých kulturních prominentů. Třeba hudební skladatel Mikis Theodorakis, který opakovaně vystupuje proti Židům v souvislosti se Státem Izrael. Toto jsou ovšem zhuštěné příklady, které nelze aplikovat na každodenní život. Vzhledem k současné ekonomické a politické krizi nicméně řecká společnost tíhne k radikalizaci, což se plně odráží i ve volebních výsledcích.

Jak si to vysvětlujete?

Levicový extremismus vnímám jako dědictví minulosti. Když bylo roku 1949 poraženo komunistické hnutí, byli komunisté vyřazeni ze společenského života, perzekvováni, internováni a popraveni. Židé byli nezřídka vnímáni jako stoupenci komunismu, protože byli za války často v kontaktu s levicovým odbojem, byli stigmatizováni jako židokomuna, židobolševici a rovněž věznění. Jediná možnost, jak se z internačních táborů dostat, bylo spolupracovat s režimem, nebo se vzdát řeckého občanství a odejít do Izraele.

Tak tomu bylo v 50., částečně i v 60. letech. Roku 1967 nastoupila silně nacionalisticky orientovaná vojenská junta. Jak dnes víme z archivních materiálů, její aparát, tedy úředníky na ministerstvech i osoby na vysokých státních postech, tvořili do značné míry lidé, kteří za války kolabovali a obohatili se na úkor Židů. Ani po pádu junty se složení státního aparátu na nižších úrovních příliš nezměnilo.

Připomínka holokaustu nebo navrácení židovského majetku (i když v tomto směru Řecko přijalo pokrokovou právní opatření bezprostředně po válce, jejich aplikace v praxi je ale diskutabilní) se nestaly významným společenským tématem.

Po pádu junty se moci ujaly dvě strany, které tvořily řecké politické prostředí do velmi nedávné minulosti, do roku 2012. Socialistická PASOK se profilovala silně protiizraelsky, členskou základnu konzervativní Nové demokracie pak tvořili i někteří političtí představitelé se silně rasistickou a antisemitskou rétorikou, jako například její odpadlík a pozdější předseda radikální LAOS, Giorgios Karatzaferis. Přestože se čelní představitelé pravoslavné církve, ke které se hlásí 98 procent řeckých občanů, vždy striktně vyjadřují proti antisemitismu, také u duchovních se mnohdy objevuje tradiční náboženská judeofobie.

Má řecká židovská komunita energii a odvahu se nějak bránit?

Řecká židovská komunita se až do politického vzestupu pravicově extremistické strany Zlatý úsvit, který vidíme dnes, držela spíše v ústraní. Když se na počátku milénia konal proces s řeckým popíračem holokaustu, právníkem a extrémně pravicovým politikem Kostasem Plevrisem, který publikoval *Protokoly sionských mrdců* (ty jsou mimochodem v Řecku běžně dostupné a vystavené ve výkladech některých knihkupectví), zdrželi se mnozí představitelé židovské komunity vystoupení proti němu s odůvodněním, že by mohli k Židům v Řecku připoutat příliš pozornosti a tím oživit případné protižidovské resentimenty. Tento postup vyvolal v roce 2008 uvnitř komunity živou debatu o jejím veřejném angažmá. Židovská obec se v minulosti také často nechávala slyšet, že soužití Židů a Nežidů v Řecku je naprosto bezproblémové.

Kolik Židů žilo v Řecku před válkou?

Na počátku druhé světové války žilo v Soluni kolem 56 tisíc Židů, v celém Řecku zhruba 77 tisíc. Válka v Řecku propukla 28. října 1940. Shodou náhod tak máme s Řeckem společný státní svátek, u nich připomíná právě mobilizaci řeckého národa proti italské invazi. Došlo k ní na podnět tehdejšího diktátora Ioanise Metaxase, který se v Řecku ujal moci na jaře 1936. Jeho politika se ale na rozdíl od některých jeho protějšků v meziválečné Evropě neprofilovala antisemitsky.

Nebránil ani tomu, aby se Židé alespoň do jisté míry společensky angažovali (občanská práva byla samozřejmě omezená pro veškeré řecké obyvatelstvo) a bojovali po boku pravoslavné většiny v řecké armádě proti italským okupantům.

Řecká protiofenziva byla poměrně úspěšná, Italy zatlačila za albánské hranice, a bývá dokonce prezentovaná jako první vítězství Spojenců vůbec. Hitler nicméně nebyl ochotný smířit se s porážkou svého spojence a zahájil vlastní ofenzivu. Přes území Bulharska, kterému Hitler za spojenectví přislíbil územní zisky včetně přístupu k Egejskému moři, zaútočil wehrmacht na Řecko a během několika dní jej dobyl. Nejprve se německé jednotky dostaly do Soluně, pak do Athén, nakonec obsadily Krétu. Když německá armáda vstoupila do Soluně, propukla panika také uvnitř židovské obce. Židé však ještě neušli, co od Němců očekávat.

Neměli žádné zprávy o tom, co se děje v okupované Evropě?

Věděli o protizidovských opatřeních a rasových zákonech vydaných jinde v Evropě namířených zvláště proti aškenázským Židům, nicméně starou a svěbytnou soluňskou komunitu tvořili hlavně sefardští Židé, potomci těch, kteří po vyhnání Židů ze Španělska a Portugalska v 15. století našli útočiště v osmanské říši. Nechali se ukolébat planou nadějí, protože – a to se objevuje i v německých archívech – se uvažovalo o tom, že sefardští a romaniošští Židé, kteří vytvořili první židovské osídlení v Řecku, budou z protizidovských opatření vyňati. Ostatně o své výlučnosti byli v tomto směru s ohledem na Hitlerův obdiv k antické kultuře přesvědčeni i Řekové...

Jak se dále vyvíjela situace?

Hitlerovské Německo rozdělilo Řecko roku 1941 na tři zóny: německou, italskou a bulharskou. V té době se už připravovala operace Barbarossa a Hitler šetřil síly na útok proti Sovětskému svazu. Řecko nechal hlavně v rukou Itálie a Bulharska. Berlín však zrekvíroval veškeré zásoby potravin, které byly v Řecku k dispozici. V zimě 1941 propukla v zemi potravinová krize, která přerostla v hladomor, jenž neměl v Evropě obdoby. Během zimy 1941/42 zemřelo hladem čtvrt milionu obyvatel. Připojily se epidemie malárie, další infekce, břišní tyfus, lidé umírali na ulicích. V tomto ovzduší se nacistické Německo rozhodlo, že nepřistoupí k raso-

vé politice a nechá situaci uklidnit. První veřejná akce proti Židům byla zahájena v Soluni v červenci 1942, kdy bylo vydáno rozhodnutí o nuceném nasazení mužské části židovské populace. S vydáním protizidovských zákonů němečtí okupanti vyčkávali až do začátku března 1943.

Jak se zachovaly Itálie a Bulharsko?

Itálie se na konečném řešení odmítla podílet, ale Bulharsko ve své zóně postupovalo podobně tvrdě jako Německo. Došlo tak k paradoxní situaci, kdy Bulharsko na svém historickém území Židy de facto zachránilo před vyhlazením, ale v anektovaných zónách, tedy v Řecku a v jugoslávské Makedonii, Bulhaři přistoupili ke konečnému řešení. Ve stejné době začaly deportace z německé zóny, hlavně ze Soluně. Celkem bylo ze Soluně do léta 1943 v 19 transportech deportováno asi 45 tisíc osob, z toho přibližně 85 procent bylo zavražděno prakticky ihned po příjezdu do Osvětimi.

Sociální složení soluňské židovské komunity bylo rozmanité v rozpětí od intelektuálních elit až po námezdní síly, které se uchýlovaly především do Soluně kvůli sociálním fondům, jimiž obec disponovala. Byli to provazníci, dokaři, přístavní dělníci. O těch, kteří uprchli před transporty nebo se jim podařilo přežít holocaust a po válce odešli do Izraele, se pak tradovalo, jak silní to byli pracovníci. Poválečná bilance je ovšem děsivá, během holocaustu byly zavražděny více než tři čtvrtiny židovské populace v Řecku, v některých komunitách, včetně té soluňské, byly ztráty ještě vyšší.

Řecko zasáhla válka snad nejvíc z evropských zemí.

Norimberské spisy mluví o 1500 Lidicích, které se odehrály na území Řecka. Nesmírně trpěli civilní obyvatelé a samozřejmě Židé. Po válce byla země naprosto zničená, prakticky neexistovala infrastruktura, přístavy byly zbořené, společnost žila pod vlivem hyperinflationy, nebyl žádný průmysl, hospodářství bylo zdevastované, v letech 1946–1949 zuřila občanská válka. Nebyla vyřešena otázka kolaborantů ani potrestání válečných zločinců.

Do této země se vrátilo asi deset tisíc Židů, kteří se často ocitli bez přístřeší a jejichž majetek byl rozebrán. V Soluni zůstala stát pouze budova útulku pro duševně choré a jediná synagoga. Zde byly zřízeny provizorní ubytovny pro přeživší holocaustu. Nucení správci většinou

odmítali vydat přeživším nemovitosti, které si přivlastnili. Snaha získat zpět svůj majetek pak vedla k protizidovským náladám ve většinové společnosti.

Co mohli Židé vůbec dělat a jak početná je komunita dnes?

Společenství ztratilo nejen většinu svých příslušníků, ale do jisté míry i svou tradici. Židé se v podstatě museli integrovat do řecké společnosti, přijmout její jazyk a zvyky. Došlo však také k integraci Židů uvnitř bývalých tří komunit, tedy Sefardů, Romaniošů i Aškenázů. Zhruba polovina z deseti tisíc přeživších emigrovala do konce 40. let především do Severní a Jižní Ameriky a do Izraele. Dnes žije v Řecku kolem pěti tisíc Židů. Komunitě byl částečně navrácen obecní majetek, mají zde školy a zvláště soluňská a athénská komunita žije čilým spolkovým životem. V posledních desetiletích se na mnoha místech podařilo zříditi památníky holocaustu. V Soluni a Athénách se pak zájemci mohou seznámit s dějinami Židů v Řecku v místních židovských muzeích.

Mluvila jste o silném levicovém antisemitismu. Řeckou společnost nicméně vzestup strany Zlatý úsvit vyděsil.

Ano. Až vzestup této strany, která otevřeně používá protizidovskou rétoriku a nacistické symboly, vyvolal zásadnější reakci židovské obce, přeživších i řecké společnosti, hlavně intelektuálů. Jen odnedávna se otevřeně mluví o holocaustu, o antisemitismu. Přeživší začali v posledních pár letech navštěvovat školy a vyprávět o svém osudu. Dříve je učitelé často odmítali s tím, že není třeba rozdmýčovat atmosféru a děsit studenty. Až nyní se učitelé učí, jak hovořit o šoa. Reflexe holocaustu a jeho paměti je tak v Řecku mimořádně mladá.

Krize ustupuje, ubývá Zlatému úsvitu na popularitě? A jak dopadly v zemi volby do Evropského parlamentu?

Bohužel se nezdá, že by se v Řecku situace nějak výrazně změnila. Počet přívrženců radikálních stran je stabilní, či dokonce stoupá. Strana Zlatý úsvit zasedne v Evropském parlamentu spolu s francouzskou Národní frontou, Svobodnou stranou Rakouska, nizozemskou Stranou pro svobodu nebo maďarským Jobbikem. Ve svých politických názorech tedy rozhodně nebude osamocena.

ALICE MARXOVÁ

DESET HVĚZD

Výsledky projektu *Revitalizace židovských památek 2010–2014*

V tomto a příštím čísle se pokusíme představit současnou podobu historického dědictví Židů v českých zemích, obnoveného a restaurovaného v rámci projektu 10 hvězd – Revitalizace židovských památek.

Vydejte se během léta, v čase prázdnin a dovolených, na výlety po znovuzrozených památkách. Je tu pro vás připraveno deset cílových míst, rozestých po celé republice, která spojuje skutečnost, že v nich byly v druhé polovině letošního června pro veřejnost otevřeny renovované synagogy a rabínské domy spolu s expozicemi z židovské historie v českých zemích. Otištěné fotografie ledacos přibližují, ale dojem, který si odnesete z místa samého, je bez nadsázky ještě mnohonásobně silnější a trvalejší.

Je těžko uvěřitelné, co se skrývalo pod nánosy nepříznivého času, co všechno naši předchůdci dokázali v často skromných venkovských poměrech a za nelehkých okolností postavit a vytvořit. V každém místě jsou pro návštěvníky připravené doprovodné texty, k celému projektu byla vydána menší publikace a pro zahraniční návštěvníky jsou k dispozici průvodce expozicemi v angličtině.

Tak derech tov – šťastnou cestu.

BOSKOVICE

Historické jádro Boskovic včetně ghetta je od roku 1990 městskou památkovou zónou. K významným pa-

Obecní dům v Boskovicích – vstupní část.

mětihodnostem patří hrad ze 13. století na vrchu nad městem, rozlehlý zámek z počátku 19. století, kostel ze 14. století, stará radnice a v neposlední řadě i vzácná synagoga, postavená v roce 1636 uprostřed rozsáhlého a dodnes relativně dobře zachovaného židovského ghetta s původní vstupní branou. Interiér synagogy, vyzdobený bohatou barokní ornamentální výmalbou s hebrejskými nápisy a tradičními židovskými motivy, se restaurátorům v minulých letech podařilo z větší části zachránit. Celkovou stavební rekonstrukcí synagoga prošla v letech 1989–2001, v rámci projektu revitalizace byly v letech 2010–2014 provedeny další

Obecní dům v Boskovicích, pohled z Bílkovy ulice.

nezbytné technické a restaurátorské zásahy.

Ghetto mělo v době svého největšího rozsahu na 150 domů; mnohé z nich se dochovaly, většinou v přestavbách z počátku 19. století. V roce 1848 tu žilo na dva tisíce Židů, celá třetina všech obyvatel města. Jeden z domů ghetta z roku 1826, silně zdevastované bývalé sídlo židovského obecního úřadu, rabína a židovské školy (Bílkova ulice 7), prošel v rámci projektu revitalizace celkovou rekonstrukcí a obnovou. Po dokončení stavebních a restaurátorských prací v něm byla umístěna stálá expozice, věnovaná židovským historickým sídlům v Čechách a na

Boskovická synagoga – interiér.

Moravě. Ta seznamuje návštěvníky s bohatstvím forem židovských čtvrtí, s historickými příčinami jejich vzniku i s každodenním životem v ghettu a jeho proměnami v běhu staletí. Zachycuje i dnešní podobu židovských čtvrtí a památkovou ochranu (či devastaci) tohoto kulturního dědictví ze strany státu a měst v poválečných letech. Veřejnost zaznamenala existenci židovské čtvrti v Třebíči až poté, co byla v roce 2003 zapsána spolu s trebičskou bazilikou do seznamu světového dědictví UNESCO. Expozice, jejímž

autorem je Ing. Jaroslav Klenovský, ukazuje, že v ČR je dosud řada dalších neméně unikátních ghatt (Polná, Břežnice, Kosova Hora a další), která si zaslouží pozornost a ochranu.

Celkové náklady, vynaložené v rámci projektu, činí 24 308 000 Kč.

Synagoga a obecní dům s expozicí **Židovské čtvrti v českých zemích** jsou veřejnosti zpřístupněny od poloviny roku 2014.

Adresa synagogy: ul. A. Trapla,
GPS 49°29'14.672"N,
16°39'31.448"E;

Adresa obecního domu: Bílkova 7,
GPS 49°29'13.077"N,
16°39'26.933"E

BRANDÝS NAD LABEM

Židovská obec v Brandýse je doložena od roku 1515. V polovině 19. století tu

niho prostoru a záchrana cenné židovské památky.

Multimediální expozice v prostorách sy-

Celkové náklady, vynaložené v rámci projektu, činí 25 307 000 Kč.

Synagoga a rabínský dům jsou spo-

Synagoga v Brandýse nad Labem – druhá galerie a strop.

v malé židovské čtvrti žilo více než tři sta osob židovského vyznání. Zachovaná brandýská synagoga, zvenku nenápadná klasicistní budova z let 1828–1829, stojí asi 200 metrů severozápadně od

Synagoga v Brandýse – zahájení rekonstrukce.

hlavního náměstí. V jedné polovině se nachází vlastní synagoga, druhá část byla využívána jako obecní dům a škola. Bohoslužby se zde konaly do nacistické okupace. Od roku 1962 sloužila budova jako sklad léčiv, roku 1995 přešla do vlastnictví Židovské obce v Praze a byla využívána jako depozitář Židovského muzea. Díky možnostem, které přinesl projekt Revitalizace židovských památek, byly vedle rekonstrukce celé budovy v interiéru synagogy obnoveny – na základě kombinace archeologického, historického a restaurátorského průzkumu a dobových fotografií – dvoupatrová galerie, aron ha-kodeš a kompletní výmalba. Výsledkem je znovuzrození překrásného synagogál-

nagogy a v přízemí bývalého rabínského domu (autor doc. Pavel Sládek) si klade za cíl zprostředkovat návštěvníkům vzhled do základních literárních pramenů rabínského

lu se stálou expozicí **Prameny judaismu: rabínské písemnictví a vzdělanost** zpřístupněny veřejnosti od června 2014.

Výsledek stavebních a restaurátorských prací.

judaismu. Menší část expozice, připravená na základě materiálů Jiřího Fiedlera, je věnovaná dějinám místní židovské obce.

Adresa synagogy: Na Potoce 140, GPS 50°11'17.236"N, 14°39'26.554"E

BŘEZNICE

Zdejší synagoga byla postavena roku 1725. Dnešní podoba je výsledkem klasicistní přestavby po požáru v roce

Detail výzdoby.

1821 a úprav provedených v roce 1874 a na začátku 20. století. Jedná se o neobyčejně krásnou a cennou stavbu, které ani pozdější úpravy nijak neublížily na vnějším vzhledu ani podobě interiéru. Budova je uvnitř rozdělena do dvou částí, na vlastní klenutou synagogu s galerií pro ženy a na bývalou židovskou školu v prvním patře, s bytem šamese v přízemí. Po druhé světové válce byla synagoga používána jako skladiště stavebního podniku a po skončení totality byla v zuboženém stavu vrácena v roce 1995 Židovské obci v Praze. V letech 1996–2006 prošla částečnou rekonstrukcí, kdy byla zajištěna statika a opraveny vnější a vnitřní omítky. Zásadní problém

novena původní podoba svatostánku a celého interiéru synagogy.

Bývalé ghetto, které synagogu obklopuje, je jedním z nejzajímavějších

zemích v souvislosti se životem březnické židovské obce a jejích institucí. Stranou nezůstane ani podíl židovského obyvatelstva na kulturním a hospo-

Krásná a cenná březnická synagoga.

urbanistických celků židovského osídlení, které se v českých zemích dochovaly. Vzniklo na počátku 18. století a jeho dnešní podoba pochází převáž-

dářském rozvoji ve střední Evropě se zřetelem na české země.

V prostorách bývalé školy v prvním patře je umístěna regionální expozice historie židovského osídlení Breznice a okolí, zatímco galerie je určena pro krátkodobé výstavy. Autorem expozic je PhDr. Daniel Polakovič, odborný pracovník Židovského muzea v Praze. Celkové náklady, vynaložené v rámci projektu, činí 19 221 000 Kč.

Obnovená výmalba stropu a zlacení.

však představovala do stavby pronikající vlhkost, kterou se podařilo odstranit až díky možnostem, které poskytl projekt revitalizace; teprve v rámci tohoto projektu mohla být ob-

Stupně k aronu ha-kodeš.

ně z přestavby po požáru v roce 1821. Pravidelně uspořádané jedno- a dvoupatrové domy s barokními a klasicistními fasádami se téměř všechny dochovaly a vytvářejí dvě náměstí. Vedle synagogy a rabínského domu je nejpozoruhodnější stavbou bývalý palác březnického rodáka Joachima Poppera, největší z čtyřadvaceti domů, z nichž se židovská čtvrť skládá.

Tématem expozice v synagoze v Breznici je **Židovská vzdělanost v českých zemích**. Základní koncepcí je ukázat vývoj židovské vzdělanosti v českých

Lavice na ženské galerii.

Synagoga a expozice jsou veřejnosti zpřístupněny od poloviny roku 2014.

Adresa: Lokšany 644,
GPS 49°33'30.448"N, 13°57'1.752"E

JIČÍN

Barokní synagogy, zrekonstruované v letech 2003–2008 a poté zpřístupněné veřejnosti, se revitalizace týká je-

va s empírovým polokruhovým schodištěm, zdůrazněným mohutnými dórickými sloupy a litinovým zábradlím, s menším dvorním traktem a pavlačo-

v *Čechách a na Moravě*, po jehož úmrtí se realizace ujali Doc. Barbara Köpplová, Alexandra Blodigová a Prof. Jan Jiráček.

Jičínská synagoga s rabínským domem a Židovskou ulicí.

nom několika dílčími úpravami. To podstatné se v Jičíně odehrálo v bývalé židovské škole, stojící nedaleko uprostřed zdejší Židovské ulice. V mi-

vým průčelím do dvora. Záměrem FŽO od počátku bylo nejen tuto zajímavou památku zachránit a uvést do původní podoby, ale také zde zřídit prostory pro hlavní expozici i širší společenské aktivity (přednášky, výstavy apod.) a informační centrum, které by tvořilo i zázemí nedaleké synagogy.

Stálá expozice je věnována židovské literatuře 19. a 20. století v českých zemích, hlavním osobnostem a jednotlivým žánrům v německém i českém jazyce. Cílem je dokumentovat, že duchovní klima českých zemí vzešlo ze vzájemného působení a střetávání tří kultur: české, německé a židovské, i to, jak tuto pro literaturu mimořádně přínosnou atmosféru zničila katastrofa let 1933–1946 a totalitní režim po roce 1948. Výstava chce v krátkosti zaznamenat, co navzdory všemu v oblasti literatury přetrvávalo: připomenuto je zhruba dvě stě německy a česky píšících spisovatelů, novinářů, dramatiků a kritiků. Zvláštní pozornost je věnována osobnosti a dílu nejslavnějšího jičínského rodáka Karla Krause, jehož otec byl předsedou zdejší židovské obce.

Hlavním autorem koncepce a podoby výstavy je historik a novinář Tomáš Pěkný, autor knihy *Historie Židů*

Celkové náklady, vynaložené v rámci projektu, dosáhly 40 635 000 Kč.

Budova židovské školy s expozicí **Židovští spisovatelé v českých zemích**

Židovská škola – fasáda do ulice.

nulých letech ji díky pochopení jičínské radnice získala Federace židovských obcí, která připravila celý projekt její obnovy a využití. Tato pozoruhodná pozdně empírová stavba byla zbudována jičínským stavitelem Josefem Opolzerem na místě starších domů po velkém požáru v roce 1840 jako výstavná dvouposchodová budo-

Židovská škola – pohled ze dvora.

je otevřena od června 2014. Místním partnerem FŽO je OPS Baševi.

Adresa synagogy: Židovská 96, GPS 50°26'17.217"N, 15°21'10.122"E

Adresa židovské školy:

Židovská 100,

GPS 50°26'16.210"N, 15°21'8.534"E

(dokončení v příštím čísle)

Text **JIRÍ DANÍČEK**, foto **JIRÍ STACH**

ŽIVOT NA OSTŘÍ NOŽE

V Praze vystavuje legendární izraelský fotograf David Rubinger

Kdyby se pořádala anketa o nejznámější snímky zachycující dění v Izraeli, určitě by se na předních místech umístila fotografie parašutistů, kteří v bojích šestidenní války roku 1967 dobyli od Jordánců zpět Staré Město v Jeruzalémě a nyní v úžasu a s dojetím hledí na Západní zeď, nebo záběr ze stejné chvíle a stejného místa, jenž zachycuje rabína Gorena, jak troubí na šofar. Oba snímky vytvořil David Rubinger a pro čtenáře *Rch* máme dobrou zprávu: od **4. do 24. července** mohou v rámci festivalu Dny Jeruzaléma v Praze vidět díla tohoto významného fotografa na výstavě na Staroměstské radnici.

VÍDEŇ – PALESTINA – EVROPA

David Rubinger se narodil roku 1924 ve Vídni, otec obchodoval se šrotem, maminka byla doma. Žili v tradiční židovské domácnosti, malý David se od pěti let učil Talmud Tora a snil o tom, že jednoho dne bude tramvajákem. Ve svých memoárech nazvaných *Israel Through My Lens, Sixty Years as a Photojournalist (Izrael mým ob-*

David Rubinger v akci při bojích v západním Bejrútu, 1982. Foto Micha Bar-Am.

jektivem, Šedesát let jako fotoreportér) vzpomíná na to, jak úžasně matka vařila a jak svému jedinému synkovi podstrojovala. Do té míry, že když se dozvěděla, jak moc mu u kamaráda chutnají játrové knedlíčky, neváhala a občas mu je (tajně, aby to manžel

nevěděl) kupovala v hospodě. Po anš-lusu otce při náhodné razii nacisti zatkli a poslali do Dachau, pak do Bu-

Jomkipurová válka, 1973.

chenwaldu. David měl štěstí: byl díky činnosti v sionistickém mládežnickém hnutí Hašomer Hacair vybrán jako vhodný kandidát pro alija a v listopadu 1939 se mu podařilo odjet do Palestiny. Matka zůstala sama a zahynula v táboře Malý Trostinec.

V Erecu pracoval v kibucech, a když mu bylo osmnáct, vstoupil do britské armády. Po výcviku byl poslán do severní Afriky (jeho úkolem bylo vozit vojákům proviant) a po Rommelově porážce ho převeleli na Maltu, aby se jako zásobovač a kurýr účastnil invaze Spojenců do Itálie. To už byl členem samostatné Židovské brigády, již tvořili zejména Židé z Palestiny. V memoárech Rubinger bere svá válečnická léta s nadhledem: „Pro takového mladíka to bylo náramné dobrodružství. Britská armáda mi umožnila vidět svět a navíc jsem díky králi Jiřímu VI. rychleji dospěl, seznámil se s italským a Italkami. Sřelbu jsem zaslechl málokdy a ve

vojenské akci jsem se ocitl jen jednou, když náš konvoj bombardovalo v poušti německé letadlo.“

Když válka skončila, podíleli se židovští vojáci na ilegální přepravě přeživších do Palestiny. Za dvě stě cigaret a kilo kávy tehdy získal Rubinger svůj první fotoaparát Leica. Po návratu do Palestiny už měl jasno: stane se fotografem.

VÁLEČNÝ REPORTÉR

Rubinger fotografoval všechno, co mu připadalo zajímavé, a jeho prvními zákazníky byli sousedé a známí. Od konce 40. let už ale pracoval pro izraelský časopis *Haolam Haze*, pak pro deník *Jediot achronot*, *Jerusalem Post* a od 50. let se stal korespondentem časopisů *Time* a *Life*. Byl naprostý samouk, ale od počátku měl cit pro náměty a také schopnost fotografovat lidi (ať už malé děti či světové státníky) v nestylizované podobě. Nescházela mu chuť ani odvaha být tam, kde se něco dělo. Jeho první velkou příležitostí pořizovat skutečné zpravodajské snímky (ovšem ještě bez návaznosti na média) bylo fotografování akcí neoficiální izraelské armády Hagany, v níž sám také během války za nezávislost v roce 1948 bojoval.

Jako reportér sledoval vše, co se od vzniku státu v zemi dělo. „Život v Izraeli není nikdy nudný a často ho žijeme na ostří nože. V jednu chvíli prožíváte všed-

Budoucí premiérka Golda Meirová ve své kuchyni, 1956.

ní rutinu, vykonáváte bezvýznamné pravidelné činnosti průměrného dne a za okamžik nastane kritická situace, během vteřiny se ocitnete v jiném světě, ve světě katastrof, konfliktu a konfrontace. ... V Izraeli na mě neustále působí zdánlivě

nekonečná odolnost lidského ducha vůči opakovanému neštěstí," píše ve svých vzpomínkách. Jako válečný reportér fotografoval vojáky i raněné, Izraelce i Araby. K jeho nejsilnějším zážitkům patří jomkupiřová válka, kdy v listopadu roku 1973 Egypt a Sýrie zaútočily na Izrael. „Viděl jsem hořící tanky a mrtvá

Izraelští parašutisté, několik minut poté, co dobyli Staré Město a stojí před Západní zdí, červen 1967.

těla, některá visela ven ze střelecké věže. Viděl jsem provizorní stanice první pomoci, jak zranění leželi na zemi a první pomoc jim dávali za nesmírně obtížných podmínek medicí. Viděl jsem také zadržené vězně, na tvářích měli výraz porážky a strachu. Nakonec už jsem nefotografoval samotný boj, ale dramatické důsledky války.“

SADAT, BEGIN, MEIROVÁ,...

Rubinger se díky osobním kontaktům s mnoha osobnostmi polického života dostával i na utajené mise. Jedna z nich už dnes působí téměř úsměvně, i když zachycuje podhoubí palestinského terorismu řadu let před vypuknutím první intifády. Odehrála se na podzim 1967, tedy pár měsíců po vítězné šestidenní válce, a popisuje cestu velitele bezpečnostní služby Šin Bet na Západní břeh do vesnice Qaddum. Rubinger jel s ním a se skupinou, kterou vedl arabský informátor, jenž věděl, že na místě vznikla teroristická buňka a že disponuje zbraněmi.

Aby zajistili členy této buňky, agenti Šin Bet vymysleli lest: oznámili vesničanům, že vlastní zázračný přístroj, který dokáže rozpoznat teroristy. Do auta, které stálo na návsi, posadili informátora, dali mu na hlavu pytel a přikázali, aby všichni místní kolem vozu prošli. Informátor pak označil ty, které považoval za podezřelé. Jeho tušení bylo správné, Izraelci díky stopě objevili rozsáhlý sklad zbraní a Palestinci žasli nad důmyslným přístrojem.

Před Rubingerovým objektivem se ocitli také noví přistěhovalci, olim. Fotografoval imigranty z Maroka, z Jemenu, z Iráku, první imigranty z Ruska v roce 1972, falše z Etiopie a masovou vlnu Rusů na počátku let devadesátých. Zachytil osadníky, kteří odmítali opustit své domy na Sinaji, i palestinské děti, zděšeně pozorující, jak izraelsí vojáci boří obydlí ve vesnici, odkud pocházeli teroristé.

Fotografoval také celou řadu politiků, včetně Goldy Meirové v kuchyňské zástěře. Velmi dojatě vzpomíná na egyptského prezidenta Anvara Sadata a jeho cestu do Izraele v listopadu 1977: „Když letadlo přistálo, spatřil jsem v hledáčku aparátu jeden z nejdojemnějších výjevů své kariéry. Dvířka letadla se otevřela a objevil se elegantní a usmívající se Sadat. Chvilku postál a zamával davu. Bylo to úžasné. Sešel po schůdcích, zastavil se před izraelskou vlajkou a zasalutoval. To byla opravdu nezapomenutelná chvíle: náš někdejší a nejmocnější nepřítel stojí a vzdává čest modré a bílé vlajce Státu Izrael.“ Premiéra Menachema Begin charakterizuje jako „evropského gentlemana“, jednoho z mála, o němž se dalo říci, že byl „zcela neúplatný. Vždycky žil skromně – předtím, než se stal premiérem, když byl ve funkci i v důchodu.“ Jicchaka Rabina pak jako plachého, sebezpytu-

jícího člověka, který občas překvapil suchým humorem.

VÍC NEŽ „TADY A TEĎ“

Roku 1997 dostal Rubinger za novinářské snímky nejvyšší vyznamenání

Teddy Kollek v předvolební kampani, 1978.

své země – Izraelskou cenu. Přijal ji s úctou a s respektem a úctou bral i své povolání. Jak sám říká, měl štěstí, že se mu za celou profesionální dráhu nic vážného nestalo; řada jeho kolegů byla zraněna nebo zahynula. Fotožurnalistismus vnímal jako snahu dokumentovat události, jak se dějí, a vyhýbat se přitom vypočítavému, efektnímu novinářství. Přál si, aby jeho snímky obsahovaly i něco víc než ono „tady a teď“, jež novinářská fotografie většinou zobrazuje. Jeho slovy: „Jestli mé snímky žijí jen těch pár dní, co jsou v novinách, selhal jsem. Přál bych si, aby alespoň jedna setina mých obrázků žila déle.“

Ruští Židé v novém bytě v Aradu, 1972.

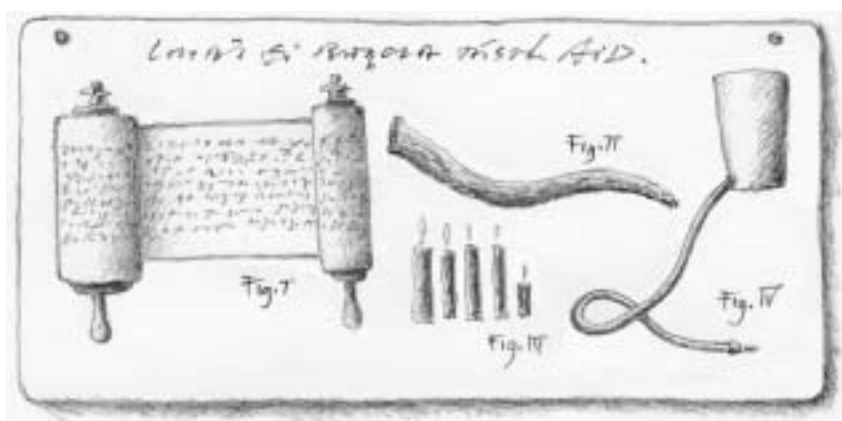
Přinejmenším u dvou fotografií zmíněných na počátku se mu to rozhodně podařilo. A výčet Rubingerových nadčasových snímků je určitě delší. Můžete se o tom přesvědčit sami. Pražská výstava obsahuje na šedesát děl tohoto pozoruhodného autora.

ALICE MARXOVÁ

Steve Stern

SVATEBNÍ ŠAŠEK

K východoevropskému židš folkloru patří neodmyslitelně také zlí duchové, dybukové, duše hříšníků, které ve strachu před posmrtným trestem opustily mrtvého a opanovaly tělo někoho živého. K nejznámějším dílům na toto téma patří drama Šlojme Anského Dybuk z roku 1914. Dybuk v povídce současného amerického autora Steva Sterna Svatební šašek, z níž přinášíme ukázkou, se zjevuje v hotýlku Concorde

Kresby na této dvoustraně Jiří Stach.

v Catskills Mountains, kam v polovině minulého století s oblibou jezdívali newyorští Židé na letní byt. Z piety ke kdysi oblíbenému místu se tu rodina Supoznikových rozhodne uspořádat svatbu své dcery Shelly. Právě do ní ale vklouzne duše Eddieho Romaina, zdejšího kdysi populárního svatebního šaška, proslulého svými drsnými vtipy. Svatebčané vedení spisovatelem Saullem Bozoffem se zoufale snaží drzého dybuka přemluvit, aby nešťastnou nevěstu opustil.

Saula nesmírně znervózňovala přítomnost kibiců. Ženich i Supoznikovi, rodiče nevěsty, se natlačili až k němu a k nevěstě a na ně se zase postávajíce na špičkách tlačili další účastníci svatby. Saul potlačil rozmrzelý výraz a pokusil se rozptýlit jakýkoli náznak spoluviny, které v něm konverzace s dybukem vzbuzovala.

„A teď z té dívky odejdete?“

„Tak rychle, to by dějiny ještě nezažily,“ opáčil Eddie Romaine. „A vůbec: Jeden chlápek řekl prodavači v ob-

chodě, aby mu spravil hodinky. ‚Ale já neopravuju hodinky,‘ řekl prodavač. ‚Tak proč máte ve výloze ten velký budík?‘ zeptal se chlápek.“

„Zmizíte z ní?“ zopakoval Saul a snažil se tvářit příjemně.

„A prodavač řekl: ‚Já vím, ale hodinky neopravuju – jsem mohel, obřezávám.‘ ‚Tak proč máte venku ty hodiny?‘ ‚Heleďte, člověče,‘ řekl mohel, ‚a co bych tam měl jako mít?‘“

Saul se znovu nadechl. „Budete tak laskav a...?“

„Ne!“ zařval dybuk, „ale jestli se vám chce, pojďte sem taky, je tu spoustu místa.“

Saula nenapadlo nic chytřejšího než se zeptat: „A co naše dohoda?“

„Lhal jsem,“ pravil Eddie.

V téhle chvíli došla trpělivost panu Supoznikovi i ženichovi a současně na Saula vybuchli: „Co si myslíte, že děláte?“ a „Vy šmoku, vypadněte odtud!“

Saul natáhl ruku ve smířlivém gestu a pokusil se vysvětlit, že chce té dívce pomoci.

„Tomuhle říkáte pomoc? Těmhle volovinkám?“ řekl Supoznik a oťel si čelo. Manželka ho napomenula, aby pamatoval, že má vysoký tlak.

„Poslyšte,“ zaúpěl Saul. „Jsem Saul Bozoff.“ Když viděl, že to na nikoho nepůsobí, dodal: „Ten spisovatel.“ A mluvil překotně dál, aby ho nepřerušili: „Vaši dceru Shelly zabral, tedy zmocnil se jí duch mrtvého komika. Potřebuje...“

„Klystýr,“ skočil mu do řeči Eddie.

„Potřebuje,“ pokračoval se zařatými zuby Saul, „abychom jí provedli vymítání.“

Ze všech stran se ozvaly nesouhlasné a nevěřící hlasy a nejpronikavěji vykřikla sama nevěsta.

„Ništ gedugedach!“ zaječel dybuk a napodobil šok přítomných. „To nemyslí vážně!“

V rámsu, který vypukl po Eddieho vykřiku, se Saul pokusil zachovat klid. „Se vši úctou věřím, že s vaší pomocí se mi povede vyhnat nezvaného ducha ze Shellyina těla.“ Další řev. „Pane rabíne,“ zaprosil Saul ve snaze obměkčit obecenstvo, „vy přece víte nejlíp, co se má udělat.“

Rabín Lapidus sice zvedl svou důstojnou hlavu, ale netvářil se, že by o nějakém řešení věděl ani že by Saulovi nějak zvlášť důvěřoval.

„Vymítat dybuka?“ otázal se dybuk a jako by opakoval Lapidusovy myšlenky. „Copak je tohle práce pro slušného Žida?“

„Samozřejmě,“ pokračoval Saul s nuceným optimismem. „Budeme potřebovat kvórum deseti mužů.“

„Blbost,“ vyštěkl Supoznik a dybuk mu skrz Shellyiny korálové rtíky nadšeně přizvukoval.

„Vím, o čem mluvím,“ oznámil Saul, a v tu chvíli se ho zmocnily upřímné pochybnosti; a kdyby mu nečekané nepřispěchal na pomoc ten nejméně očekávaný člověk, snad by se dal přemluvit a celou záležitost by vzdal.

„Irvingu,“ ozvala se paní Supozniková s diadémem posunutým nakřivo, „přece máma a všichni ze Staré země věřili na dybuky a zlé oko. Třeba má tenhle Bozoff pravdu?“

Saul vysunul měkkou bradu jako před.

K paní Supoznikové se začali přidávat další svatebčané, z nichž všichni měli svá nejlepší léta očividně za sebou. Mumlali, že Bozoff by to mohl zkusit. Pan Supoznik obrátil oči v sloup a varovně pravil. „Ilko, je ti jasné, že hazarduješ se zdravím naší dcery?“ Ale pak, dojatý tím, jak naléhavě prosila, se otázal rabína, zda by to nestálo za pokus. Rabín Lapidus dál zasmušile mlčel, ale z davu se ozvala dáma v aksamitu

a pravila, že ona si jako psychoanalytička myslí, že v některých případech má rituál nebyvalé výsledky, ale doporučovala by použít ho až v nejvyšší nouzi.

„Budeme potřebovat svitky Tóry a beraní roh ze štiblu,“ nařídil Saul, „a pár černých svíček – myslím, že je mají v obchodě se suvenýry...“

Pár starců zvolalo do davu: „Eriku, Kevine, Kimberly!“ a objevila se skupinka vnoučků, kteří se vzápětí vyřítili z místnosti, aby obstarali žádané předměty.

Dybuk mezitím mlel svůj nekonečný monolog: „Někdy ve třicátých letech jsem chodil na rande s jednou šikse. A ona mi zavolá a povídá: ‚Eddie?‘“ Shelly si přiložila k uchu imaginární sluchátko. „Kdože volá?“ Eddie změnil hlas do přesladkého falzetu. „Tady je Matylda. ‚Matylda?‘ povídám. ‚Se kterou Matyldou mám to potěšení?‘ ‚S touhle Matyldou už jsi potěšení měl...“

Za okamžik se vrátila dětská křížová výprava a přinesla rituální předměty. Když Saul viděl, jak rychle jsou plněna jeho přání, rozhodl se posílit svou autoritu.

Rozdal jarmulky a modlitební šály, muži si je začali oblékat. I Saul si nasadil jarmulku na lysinku na hlavě a talis přehodil přes jarmulku jako mnišskou kutnu. Jeden stařec mu podal svitky Zákona v sametovém pláštíku, na kterém se blyštěl stříbrný štít a odrážel zlatavé světlo svící. Saul nabral do plic veškerou spravedlnost, jež mu byla udělena. Cítil se silněji než kdy v životě, byl povznesený a sršel energií, která mu očistila mozek od jakékoli přichylnosti k dybukovi, takže se soustředil na jediné – aby zachránil to děvče.

„Duchu,“ pravil Saul, „ve jménu všeho, co je svaté, nech to dítě být.“

Dybuk na to: „Jednou šla židovská dáma podzemkou a potkala zvrhlíka, který si rozepnul kabát. ‚Jejda,‘ vykřikla ta paní, ‚tomuhle říkáte podšívka?‘“

„Se silou Všemohoucího a právem svatě Tóry...“ pronesl Saul slovy Anského, který je převzal z dávných časů, „já, Saul Bozoff, syn Belly, trhám pouta, která tě spojují se světem živých a tělem panny Shelly, dcery...“

šeptem se otázal Supoznika „Ilky?“ a Supoznik kývl – „dcery Ilky...“

„Ale až dostanu flek v Sullivanově show,“ skočil mu do řeči dybuk a Shellyina hlava se otočila k Saulovi.

„Eddie,“ řekl Saul jemně, neboť věděl, že častým důvodem, proč duch nedokáže nalézt věčný klid, je právě nedokončená práce, „je mi to strašně líto, ale Ed Sullivan už nežije.“

„Tak mu dejte klystýr.“

„Je mrtvý už přes dvacet let, to by mu nepomohlo.“

„Ale ani neuškodilo.“

Saul si uvědomil, že se nechal natchytat, a pokusil se získat zpět půdu pod nohama. „Co se děje, Eddie,“ ze-

ptal se Saul, „copak za tebe nikdo neodříkal kadiš, když jsi zemřel?“ Stará moudrost totiž říká, že nepokojnou duši může z těla vyhnat i to, že za mrtvého nikdo neodříkal příslušnou modlitbu. Těm, kdo se kolem něj shromáždili, Saul nařídil: „Musíme odříkat kadiš za zemřelého.“

„Vejišgadal vejiškadoš šmaj rabo...“ pronášeli muži nemelodicky spolu se Saulem, který hlasitě odříkával jednu z mála modliteb, které znal z paměti. „Budiž velebeno a posvěceno jméno Boží ve světě...“

Eddie si však vedl svou: „Abie a Etel mají svatební noc a Etel – je vychovaná postaru, však víte, pošle ženiča pryč, aby se mohla upravit. Ženich vyrazí do hotelového baru...“

„Jisborach vejištabach vejispoar vejisromam vejisnase...“

„V baru si Abie dá pár drinků a pak se vrátí do pokoje. Najde tam nevěstu v posteli a s ní tři hotelové poslíčky.“

Jelikož se zdálo, že kadiš nezabírá, Saul se rozhodl pro žalm 91, o kterém bylo známo, že účinkuje proti démonům. „Ten, kdo ve skryšii Nejvyššího přebývá, ve stínu Všemohoucího odpovíati bude...“ Víc si sice nepamatoval, ale mumlavě pokračoval s ostatními.

„Etel,“ řekl Abie, „jaks mi tohle mohla udělat?!“ Etel odstrčila jednoho poslíčka – nevěsta v tu chvíli mávla rukou a pak skrze Eddiho řekla jako Etel: „Víš, já jsem si vždycky ráda trošinku zaflirtovala.“

Saula to neodradilo, spíše ho to ponouklo k tomu, aby použil další prvek svého repertoáru. „Dobrá,“ prohlásil, „zkusíme to ještě jinak a tentokrát se s ním nebudeme mazat. Zatroubíme na beraní roh!“

S pomocí syna popadl starý Supoznik zatočený roh (dvojitě zkroucený a veliký jako on sám) a zvedl ho k ústům pod vousy. Nevyloudil z něj ani nejslabší zvuk. Podal roh jednomu ze svých bratrů, ani jeho plíce však nic nezmohly. V tuhle chvíli projevil zájem rabín Lapidus. Zřejmě se ho dotklo bečivé modlení a unavilo ho, že té nešťastné situaci jen přihlíží. Vyhrnul si nohavice, aby překročil hořící svíce, půjčil si talis, přehodil si ho přes hlavu a zkroucenými prsty popadl šofar. Zvedl ho, nafoukl tváře a pak vydal na roh dlouhý táhlý zvuk, který na konci náhle skončil. Stejným způsobem zatroubil ještě jednou.

Tenhle zvuk se jmenoval tekija a Saulovi se vybavil z dětských let: první mrazivé zatroubení na šofar během Vysokých svátků mělo zahnat démonické vetfelce zpět do jejich světa.

„A to mi připomíná dámu,“ pravil dybuk, „která se při pokání na Jom kipur, při vyznání hříčů, nebije na hrud, ale na pipik. ‚Paní, pročpak se takhle bijete?‘ zeptal jsem se jí. ‚Ale já přece hřešila tady,‘ ohradila se dáma.“

„Eddie, nech už toho,“ řekl Saul, kterého posílila rabínova přítomnost. „Co pořád nechápeš, že jsi mrtvý?“

„Není to poprvé, ale dej mi chvíli, já tuhle bandu rozežreju.“

Znovu zazněl beraní roh a Saul promluvil k dybukovi tak výhrůžným hlasem, že ho sám sotva poznával: „Přiznej si to, Eddie, prostě už nejsi vtípný, nikdo tě už nechce.“

Vzápětí se ozvalo další zatroubení a pak Eddie: „Ach, mě nikdo nikdy nechtěl. Ani z lásky, ani kvůli penězům a pak jsem umřel. Někdy si přeju, abych se nikdy nenarodil –

(pokračování na str. 18)

PROFESIONÁLNÍ PRÁCE

Autory slovníkové příručky jsou studenti Gymnázia Na Zatlance

Když se Karel Schwarzenberg po prezidentských volbách, ve kterých uspěl jeho protikandidát Miloš Zeman, měl vyjádřit k výsledku a jeho příčinám, řekl: „Některých názorů pana Zemana jsem si vždy vážil, například jeho výroku, že druhá totalita u nás nastala vyhnáním Němců. Během své kampaně ovšem dnešní prezident jaksi změnil názor.“ A byla to možná právě německá karta, respektive karta sudetských Němců, jejich odsunu a zejména vyvlastnění, co Zemanovi volby vyhrálo. V situaci, kdy se stále řeší restituce majetkových změn během války, se obratnou demagogií podařilo Miloši Zemanovi vyvolat obavy z toho, co se vtoukalo (a celkem úspěšně) do hlavy dvěma generacím v lidově demokratickém a později socialistickém Československu – z německého revanšismu a nebezpečí zrušení Benešových dekretů se všemi majetkovými důsledky. Karel Schwarzenberg přitom neřekl nic jiného, než že způsob, jakým byl odsun proveden, byl ostudný a uplatnění kolektivní viny, která s ním byla spojena, je z dnešního hlediska těžko obhajitelné.

To všechno signalizuje, co je na toto téma zabudované v podvědomí velké, možná dokonce i početně převažující části české veřejnosti: německy mluvící občané první republiky potažmo Němci, kteří si svou podporou Hitlera a nacismu sami zasloužili, co je po válce potkalo, pro nás stále – ostatně jako vždy v dějinách – představují nebezpečí. Promítá se to i do takových věcí, jako je volba prezidenta republiky.

DĚJEPISNÝ SEMINÁŘ

Cílem tohoto článku ovšem není obhajoba ani obžaloba lidí, kteří byli Němci (nebo byli za Němce považováni) a žili v Čechách. Cílem je upozornit na zajímavou publikaci, která má i zajímavou genezi a může v oblasti, která často (oboustranně) trpí tendencí k černobílému vidění, poskytnout věcné, ověřené a užitečné informace. Jedná se o knihu *Německy mluvící Praha*, kterou jako výsledek projektu, jehož se účastnilo v letech 2008–2011 na padesát osmnáctiletých

studentů, vydalo Gymnázium Na Zatlance ve spolupráci s Nakladatelstvím Frazze Kafky v roce 2014.

Gymnázium Na Zatlance připravilo pro studenty třetích ročníků dějepisný seminář, jehož hlavním tématem byly česko-německé vztahy. Pod vedením profesora Radka Aubrechta se věnovali sestavování biografických hesel německy mluvících osobností spojených s Prahou a v souvislosti s tím i dějinám českoněmeckých vztahů a historii německé komunity v Čechách. Výsledky této práce nyní předložili veřejnosti v téměř třistránkové publikaci, doplněné řadou fotografií a kreseb.

Jako úvod je otištěn text Ego-na Erwina Kische *Češi a Němci*, který je dobrým uvedením do „problematiky“. Vtipně a bez iluzí v něm autor zachycuje všudypřítomnou odělenost pražského českého a německého prostředí, která se, kromě obchodních záležitostí a občasných pouličních bitek, prakticky vůbec nebrala na vědomí. Druhá část, nazvaná *Život německé komunity*, obsahuje cenný a dobře napsaný přehled německých pražských institucí: německou univerzitu, Královské německé zemské divadlo, Nové německé divadlo, Německé kasino a další. Najdeme tam i pojednání o spisovatelích, kteří patřili k tzv. pražskému kruhu, o pražských německých Židech i o německých fotbalových klubech a německých hřbitovech na území hlavního města.

TŘI STA ŠEDESÁT HESEL

Nejrozsáhlejší a nejpodstatnější je ovšem vlastní biografický slovník. Skládá se z 360 abecedně řazených hesel, kde najdeme vedle spisovatelů a malířů vědce a průmyslníky, politi-

ky, pedagogy, filosofy, žurnalisty, skladatele, právníky, lékaře, architekty, herce a zpěváky, překladatele, redaktory – celou plejádu osobností, které se na podobě a osudu německy mluvící Prahy nějak podílely. Že mnozí, a možná i většina z nich, byli židovského původu, může překvapit snad jen toho, kdo toho o střední Evropě a její podobě v minulosti dosud slyšel jen velmi málo.

Hesla mají jednotnou strukturu, informace jsou přehledně a srozumitelně uspořádány a formulovány, hodnocení se vyskytují zřídka, a když, tak ve velmi zdrženlivé podobě. Každé heslo je doplněné odkazem na zdroj informací a často i fotografií či kresbou.

Publikace má všechny náležitosti profesionální badatelské, textové i redakční práce.

Je cenným zdrojem informací o opomíjené součásti historie našeho hlavního města a v některých ohledech i celé České republiky. Je také povzbuzujícím dokladem toho, co dokážou středoškolská studenty, pokud mají prostor k samostatné práci a dobré odborné vedení. Díky jim a díky jejich profesorovi a editorovi textu Radku Aubrechtovi máme k dispozici kvalitní a spolehlivou slovníkovou příručku, která může pomoci korigovat a odstranit mnoho předsudků, které se k tomuto tématu vážou. Ovšem jen tomu, kdo o něco takového stojí.

A ještě maličkost na závěr. Vydání knihy bylo možné díky podpoře z Německa. Česká strana, včetně města Prahy, na vydání odmítla přispět. Nedala nic.

JIRÍ DANÍČEK

Radek Aubrecht a kolektiv: Německy mluvící Praha. Vydalo Gymnázium Na Zatlance ve spolupráci s Nakladatelstvím Frazze Kafky v roce 2014, 268 stran, cena 280 Kč. Knihu je možné zakoupit v Knihkupectví Franze Kafky, Široká 14, Praha 1.

O ANNE FRANKOVÉ ...

(a o čem píše Nathan Englander)

Nedávno jsme v *Roš chodeš* uveřejnili článek pojednávající o tzv. amerikanizaci holokaustu, jejímž středobodem je Anne Franková. V jeho světle pak patrně nepřekvapí, že posedlostí onou mimořádnou dívkou se nevyhnuli ani významní američtí židovští spisovatelé. O Anne Frankové fantazíruje kupříkladu protagonista románu *Elév* Philipa Rotha z roku 1979 (česky poprvé 1985), její přízrak se však zjevuje i v románu Shaloma Auslandera *Naděje* (do češtiny dosud nepřeloženo), který vyšel před dvěma lety, tj. téhož roku jako povídková sbírka jeho vrstevníka Nathana Englander, pojmenovaná podle úvodní povídky *O čem mluvíme, když mluvíme o Anne Frankové*.

JERUZALÉMSKÁ LEKCE

Nathan Englander (1970) se narodil ve West Hampsteadu na Long Islandu a vyrůstal v ortodoxní židovské komunitě. Má tedy náboženské židovské vzdělání, ale také důkladné vzdělání sekulární, neboť po střední škole absolvoval proslulé kurzy tvůrčího psaní na Iowské univerzitě. Dnes žije v newyorském Brooklynu a tvůrčí psaní sám vyučuje, a to na Newyorské univerzitě.

V polovině 90. let přesídlil Englander do Izraele, kde žil celých pět let, a jak vzpomíná v rozhovorech, tento pobyt byl pro něj zásadní. V Jeruzalémě přehodnotil své náboženské přesvědčení, neboť se poprvé setkal s ateistickými Židy, s nimiž se dokázal ztotožnit. A zadruhé si vybavuje, že jako malý se pohyboval v prostředí nabitým strachem z neexistujících hrozeb: rabíni ve škole i matka mu vyprávěli hrůzné příběhy o holokaustu a inkvizici a v rodném městě se občas objevilo nějaké to antisemitské graffiti. Když se pak ocitl v Jeruzalémě, najednou ty hrozby byly skutečné a jemu se až paradoxně ulevilo – a obojí mu přineslo pocit osvobození.

Englander je především prozaik, a ne zrovna plodný: od roku 1999 mu vyšel pouze jeden román a ani ne dvacet povídek. Je ovšem také překladatel – zatímco jeho vlastní tvorba byla přeložena do více než dvaceti jazyků, on sám spolupřeložil do angličtiny povídkovou sbírku Izraelce Etgara Kereta *Najednou někdo klepe na dveře*. A navíc dle Englanderových

slov Keret jako osobnost rovněž inspiroval dvě jeho povídky z právě recenzovaného svazku. Ze svazku, v němž poválečné židovství vidí jako černou komedii a v němž se od témat univerzálních jako milosrdenství, pomsta či spravedlnost odráží k tématům židovským jako antisemitismus, holocaust, izraelsko-arabský konflikt, izraelsko-americké vztahy či náboženské pnutí. Ze svazku, ve kterém zkoumá, co to znamená být Židem, jehož pronásleduje osobní i historická minulost, a nakolik pak tito duchové ovlivňují jeho přítomnost.

OBĚŤ, VRAH, FILOSOF

O celé knize, zdá se, platí, čím větší téma, tím lepší povídka. Ta první je vystavěna na zprvu banálním setkání po letech, kdy se pod vlivem alkoholu a marihuany poznávají dva manželské páry: ultraortodoxní z Izraele a zcela asimilovaný z Floridy. Brzy však mezi nimi zavládne duch soutěživosti a vše vyvrcholí morbidní společenskou hrou na druhý holocaust a na spravedlivého mezi národy, která se jmenuje „Kdo mě schová“. A aniž bychom vyrazili, jak vše dopadne, vedlejší pointou příběhu je určité to, že to není jenom

hra, protože doma u Englanderů se hrála naprosto vážně, třebaže autor sám patří už ke čtvrté generaci amerických Židů. Povídka *Dva pahorky* zařazená jako druhá (třebaže ji autor napsal jako poslední) je zase svéráznou politickou bájí o dvou matkách-zakladatelkách, která zkoumá logiku sionismu i rabínských soudů, a docela neradostným příběhem o konfliktu na Západním břehu a osadách tamtéž, osadách, v nichž „skleníky zaléval robot, dohlíželi na ně thajští dělníci a rostlinky obsypané masitými plody v nich rostly vzhůru nohama“. Povídky *Jak jsme pomstili Blumovy* a *Tábor* ohledávají ideu uchopení spravedlnosti do vlastních rukou. A konečně rozsahem

malou, leč fascinující studií zla je kousek *Pro mladé vdovy ovoce zdarma*, zatímco méně mistrnou studií potlačených erotických tužeb je *Peep show*.

Na opačném konci hodnotícího spektra pak stojí dvě metaliterární povídky, které jsou sice zajímavými zamyšleními nad stavem současné literární kultury, ale prostrádají razanci a pronikavou intelektuální či emoční hloubku. *Všechno, co vím o své rodině z matčiny strany* je postmoderní a zčásti asi též autobiografickou hříčkou. Jejím hrdinou je spisovatel jménem Nathan, který v 63 kratičkých číslovaných sekcích přemítá o tom, jak jeho rodina stále ještě drží pohromadě, zatímco se mu rozpadá vztah s Bosňankou, které láskyplně přezdíval Fazolka, ovšem ke skutečné existenciální úzkosti z lidského bytí se dostane jen ve větě poslední, v níž pláče dojetím nad nevinnou prostotou dávného dopisu. Inspirací co do formy tu ale autorovi dle vlastních slov nebyl Twitter, nýbrž obsáhlé rodinné ságy konce 19. sto-

letí, zatímco v případě povídky *Čtenář* připouští, že se chtěl vyjádřit především k pořád menší a menší roli tištěného slova ve světě elektronických médií a v digitálním věku.

Ke kladům Englanderových próz patří to, jak lehce přechází od vážných meditací k věcem profánním, přesvědčivý realistický základ s přesahy do absurdna a grotesky, bohaté lexikum roz-

pínající se od teologicko-filosofických pojmů po třeba i drogový slang a hlavně neodolatelný tragikomický tón. Tón, který v současné světové literatuře snese srovnání snad jen s raným Philipem Rothem či stále relativně mladými Keretem a Auslanderem.

Recenzi pak můžeme vše uzavřít konstatováním, že americká židovská literatura žije dál, je ve skvělé formě a k nám právě doputoval další její skvost.

HANA ULMANOVÁ

Nathan Englander: O čem mluvíme, když mluvíme o Anne Frankové. Přeložili Petr Fantys a Dominika Křestánová, Paseka, Praha 2014, 232 stran.

ŽIDOVSKÉ HLASY Z BOJOVÉ LINIE

Internetový Tablet Magazine (www.tabletmag.com) uveřejnil dne 19. června dopisy židovských obyvatel, žijících již několik generací v Doněcku. Popisují současnou situaci ve městě, jež se nachází v zemi nikoho. Poté, co proruší separatisté vyhlásili nezávislost na Kyjevu, tu proti sobě bojují vzbouřenci a ukrajinští vojáci. Pro Rch jsme vybrali úryvky ze dvou listů, které se objevily nejprve na sociálních sítích a poté v médiích. První napsal doněcký elektroinženýr Aleksandr Polkvoj, druhý důlní inženýr Saša Ivaščenko, který na Izraelské otevřené univerzitě v Doněcku získal bakalářský diplom společenských věd a v místní Židovské agentuře učí hebrejštinu, židovské dějiny a filosofii. Je také autorem židovské historie města.

Aleksandr Polkvoj: DONĚCK UMÍRÁ

1. června 2014

Doněck vypadá téměř jako dřív. Téměř – protože najednou se tu objevila hraniční stanoviště, betonové zábrany s pytlí písku, ozbrojení maskovaní muži se samopaly. Najednou po ulicích nejezdí skoro žádná auta. Najednou tu je strašlivé dusivé ticho. Doněck umírá. Po desáté dopoledne není otevřený jediný obchod, ani lékárna, ani kavárny, venku není vidět ani živáčka, krouží tu jen osamělý taxík. Platí večerní zákaz vycházení, takže když vyrazíte po desáté večer za kamarádem, musíte si s sebou vzít pas. Zvuk příjezdících aut mi připomíná zvuk blízkých se vojenských helikoptér. Otáčím se a vidím nákladní auto, ně-

Ukrajinská armáda míří k Doněcku. Foto archiv.

kdy naložený vojenský konvoj. Zazní střelba, na dvorcích se rozkřičí děti a spolu se svými matkami a babičkami utíkají domů. Ale už si zvykají, vlastně si už zvykly. Veškeré hovory se točí kolem jediného tématu. Kam chcete odejít a kdy? Někteří lidé chtějí odejít na předměstí města, jiní do sousedních měst a vesnic, kde se nebojuje, kde je ještě klid. Jiní mají dlouhodobější plány: chtějí do Lucku, Záporoží, Chersonu, do Ruska. Jen málo lidí chce opravdu odejít – ale všichni chápou, že brzy budou muset, protože naše město je odsouzeno k zániku. Už

nevěříme na zázraky ani v rychlý exodus. Nemáme ani válku, ani mír – žijeme v divoké agonii, čekáme, že se stane něco hrozného. Takhle může žít člověk týden, dva týdny, ale déle ne, protože pak už nedokáže předstírat, že se tu nic zvláštního neděje.

Všude se zavírají firmy a obchody a tím nemyslím jen v průmyslové zóně, ale místní obchody, stavební firmy, krámy s potravinami, kavárny, zábavní podniky. Doněck už není rušná metropole Donbasu. Kdo může, posílá dělníky jinam nebo až do září na dovolenou. „Sejdeme se po válce,“ říkáme si.

Saša Ivaščenko:

JAKO VE VÁLEČNÉM FILMU

3. června 2014

Šalom, přeji vám šťastný svátek Šavuot. Najednou až příliš dobře chápeme, jak důležité je dodržovat desatero, nezabýjet, nekrást atd. Když se kolem vás denně odehrávají bitvy, rabování, terorismus pochopíte desatero příkázání přesně.

Pár osobních zpráv a postřehů: Minulý týden jsme se s Kátou brali. Bylo to jako ve filmu. Brzy ráno jsme šli na radnici, ve městě se ten den bojovalo, ve vzduchu byla cítit válka, město bylo prázdné, bez lidí a bez aut – a my stáli na radnici. Jako ve válečném filmu. Nepořádkali jsme žádnou oslavu. Nikdo na to neměl náladu, ve městě je všechno zavřené, a kdo nemusí ven, zůstává doma.

Minulé pondělí se bojovalo na nebi nad městem. Sochnut přesto otevřel, pomáhal lidem, jak vyplnit dokumenty a získat informace o vystěhování do Izraele. Večer učím hebrejštinu, rozhodl jsem se, že ty hodiny nezruším, protože pro spoustu lidí to je důležitá příležitost, jak se odreagovat. Jak učím, přicházejí zprávy o bitvách na letišti, pak na nádraží, že se stále blíží a blíží – a já stíhám ještě pár nových sloves, jedno gramatické pravidlo a pak nám volají, že se centrum města evakuuje. Utíkám a říkám, je evakuace, rychle si zopakujeme probranou látku a dám vám domácí úkol. Je to jako nějaký film o sionismu, ve kterém Židy odvázejí z bojových oblastí.

(Připravila am.)

Steve Stern

SVATEBNÍ ŠAŠEK

(dokončení ze strany 15)

ale komu se to podaří? Sotva jednomu ze sta.“

Saulovi se zdálo, že dybukův hlas o něco zeslábl. Že by ho konečně zasáhl na slabém místě? Když chvilková lítost s dybukem přešla, chopil se příležitosti: „Terua!“ Zaznělo tradiční stoupající staccatové zatroubení, při němž tuhne krev v žilách.

„In alle švarc jor,“ zavyl dybuk, „nastal můj čas, ach un vej, to je svět, to je svět!“ A pak klesla nevěsta na kolena.

Její otec a snoubenec David a několik starých mužů vyrazilo vpřed, aby ji podepřeli. Na okamžik ochable visela mezi nimi jako prádlo na šňůře, závoj jí zplihle ležel u nohou. Ale jak ji začali zvedat, kolena jí ztuhla, štíhlé tělo se prohnulo a zamávala rukama, aby se zbavila samozvaných samaritánů. Pak znovu promluvila skrze médium nebožtíka. Eddieho hlas znovu nabyl své kousavé čiperlosti. „Kde jsem to skončil? A jo, přijde opilec do baru...“

Saul věděl, jaké nebezpečí mu hrozí, že na tuhle složitou techniku si mohou troufnout jen nejlepší mistři, ostatní dávají všanc život. Ale Eddie ho tak dopálil, že odevzdal svitky Tóry i mikrofon kolemstojícím a zahleděl se na skleslou, ale stále krásnou Shelly Supoznikovou. Pak ji tvrdě políbil s tím hlubokým soustředěním, které kabalisté nazývají kavana, a přimkl se k ní stiskem zvaným deikut. Rázem se mu do těla vlila síla, jako by mu do hrudi vstoupil černý pták a sežehl si křídla v žáru jeho srdce, až změkla jako vosk. Plíce mu naplnila vřelá tekutina, zaplavila bedra a jeho páteř se změnila v knot ponořený v oleji. Na spodku knotu náhle zažehl plamen a vzplanul mu v lebce jako světlice. Saul si přál, aby ta horkost byla vzájemná a sloučila je v jejich objetí; namísto toho ho od dívčích rtů odtrhlo prudké škubnutí a s vytržením patetickým zvoláním „Tak už jdi konečně do hajzlu!“ ztratil vědomí.

(Úryvek z povídky *The Wedding Jester* z americké angličtiny přeložila Alice Marxová.)

VZPOMÍNKA NA BROKOVY

O někdejší majiteli mlýna „Na valše“

Dne 16. května bylo za přítomnosti hejtmana Jihočeského kraje Mgr. Jiřího Zimoly a dalších významných hostů slavnostně otevřeno Mezinárodní environmentální vzdělávací, poradenské a informační středisko ochrany vod Vodňany (MEVPIS). V přátelské atmosféře zazněla řada poděkování za realizaci projektu, blahopřání k jeho završení, a především přání, aby se středisko v budoucnu uplatnilo. Centrum bylo vybudováno na místě bývalého mlýna a při jeho otevření se nezapomnělo na jeho historii ani tragický osud jeho majitelů v době druhé světové války.

BLANICKÝ NÁHON

Počátek historie vodňanských mlýnů spadá do doby středověku – doby vybudování nejvýznamnější technické památky na Vodňansku – Blanického náhonu, „potočka“ vedoucího od řeky Blanice u Vítické lávky a zase se do ní vracejícího za mlýnem „Korittů“. Mlýny se nacházely na jeho březích, a to na předměstí a v okolí města a často nesousedily s jinými obytnými i hospodářskými objekty. Nazývaly se podle aktuálních majitelů. Pro historika je tak velmi obtížné v období do konce 18. století v trhových knihách města Vodňan určit a lokalizovat uváděná mlynářská působiště. Námi sledovaný mlýn také s každým novým majitelem či nájemcem měnil své jméno – „Boubínů“, „Křehkých“, „Pimperlovský“, „Vaňkovský“, „Hanzlovský“ aj. Od ostatních vodňanských mlýnů ho odlišuje důraz na zbudování soukenické valchy v jeho blízkosti, a to již v 15. století. Setkáváme se tak s jeho pojmenováním „Na valše“, které zůstalo zachováno i v současném názvu ulice.

ARNOŠT BROK

V roce 1905 mlýn od Jana Šlehofera zakoupil Arnošt Brok s manželkou Bertou. V té době se zde provozovalo tzv. obchodní mletí a mouka se pravidelně odvážela do Českých Budějovic. Arnošt Brok společně se svým bratrem Ottou obchodovali s obilím. Oba se narodili ve Vodňanech – Arnošt 12. dubna 1874 a Otto 15. července 1876. Založili zde své rodiny a některé jejich děti v dospělosti žily také v našem městě. Okupace zbytku Československa fašistickým Německem zcela změnila jejich život. Arnošt Brok s manželkou Bertou a syny Vilémem a Ervínem se z mlýna

pravděpodobně musel odstěhovat v polovině roku 1940. Podobně také jeho bratr s manželkou Irmou a synem Rudolfem musel opustit své dosavadní bydliště na Žižkově náměstí. Rodiny poté bydly společně v tzv. Brokovně na předměstí (dnes Kodádkova ul.) do doby nuceného odchodu. Dne 18. dubna 1942 s ostatními vodňanskými obyvateli židovského vyznání museli na českobudějovickém nádraží nastoupit do transportu Akb. Byli odvezeni do Terezína a následně ještě v dubnu 1942 do vyhlazovacích táborů v Polsku. Uvedeným transportem opustilo jižní Čechy 910 Židů, z nich 879 zahynulo a pouze 31 přežilo holokaust během druhé světové války. Arnošt Brok se syny Vilémem, Ervínem a snachou Magdalénou zahynuli v táboře Zamość. Jeho manželka Berta a další syn Karel zemřeli v době před násilnou deportací. Otto Brok s manželkou Irmou a synem Rudolfem byli odvezeni transportem do Varšavy, kde zahynuli. Podobný tragický osud postihl téměř všechny vodňanské Židy, kteří zde žili do roku 1942.

PAMĚTNÍ DESKA

Během války získala mlýn „Broků“ rodina Wöflů. Od roku 1953 sloužil Výzkumnému ústavu rybářskému a hydrobiologickému, který je nyní součástí Fakulty rybářství a ochrany vod Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích se sídlem ve Vodňanech. Před dostavbou nového účelového zařízení MEVPIS se obrátili pamětníci na Městské muzeum a galerii Vodňany s myšlenkou pietně připomenout na nové budově památku rodiny Broků. Při slavnostním otevření MEVPIS byla symbolicky odhalena pamětní deska „na památku Arnošta Broka a jeho rodiny, majitelů bývalého mlýna, obětí holokaustu za druhé světové války“ v českém a anglickém jazyce, která je nyní již umístěna na budově nového střediska. Poděkování za připomenutí jejich památky patří především pamětníkům manželům Boleslavě a Janu Švarcovým a paní Heleně Panské. Poděkovat se sluší také prof. Ing. Otomaru Linhartovi, DrSc., děkanovi Fakulty rybářství a ochrany vod Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích, který se okamžitě ujal její realizace.

MGR. JITKA VELKOVÁ

Městské muzeum a galerie Vodňany

BRATŘI RADOKOVI A VALAŠSKÉ MEZIŘÍČÍ

Valašské Meziříčí systematicky připomíná, že tu část svého života pobývali významný český režisér Alfréd Radok a jeho neméně zajímavý bratr Emil, spoluvůdce slavného polyekranu.

V roce 2011 se pod záštitou Václava Havla uskutečnil rozsáhlý projekt Odkaz Alfréda Radoka městu Valašské Meziříčí. Následovalo pojmenování základní umělecké školy po tomto umělci. Letos, kdy si připomínáme sto let od narození Alfréda Radoka, se k tomuto významnému výročí hlásí i tato škola:

Alfréd Radok. Foto archiv.

Dne 29. května se za přítomnosti Davida Radoka uskutečnila premiéra dětského představení s prvky laterny magiky, připraveného podle literární předlohy Daisy Mrázkové *Co je to proti pomněnkám*. Představení

bylo věnováno památce Alfréda Radoka. O dva dny později, 31. 5., byla za přítomnosti Radokových potomků – syna Davida a dcery Barbary – slavnostně odhalena pamětní deska, již vytvořil sochař Ivan Theimer. Její text zní:

Divadelní režisér Alfréd Radok, 17. 12. 1914 Koloděje n/Luž. – 22. 4. 1976 Vídeň, založil v roce 1940 s bratrem Emilem a svými přáteli ve Valašském Meziříčí divadelní soubor Mladá scéna.

Navázali tím na bohatou uměleckou a kulturní tradici Valašského Meziříčí. K prvnímu veřejnému vystoupení došlo 29. 6. 1940 inscenací epické básně K. H. Borovského Král Lávra. Myšlenky moderního angažovaného divadla formovaly divadelní dílnu sedmdesáti nadšenců – studentů gymnázia, učitelského ústavu a mladých dělníků. Patřili mezi ně: S. Papež, K. Böhm, M. Gavenda, E. Křepelka, B. Šumberová, P. a E. Bokovi, R. Billová, A. Skýpala, J. Hýžová, O. Levý, A. Dvorský, M. Polanský, Z. Španihel, D. Skřípská, V. Žižková, D. Rozehnal a za války popravení A. Tichopád, A. Libiger, J. Podzemný, J. Gratz a D. Tesař.

V roce 2011 pod záštitou Václava Havla nastudovali žáci ZUŠ vedení B. Plesníkovou inscenační pásmo Král Lávra jako vzpomínku na Mladou scénu a Alfréda Radoka.

bp

INTELEKTUÁL, DEMAGOG A MODLA LEVICE

Do Česka přijel Noam Chomsky, vědec a kritik USA a Izraele

Když svého času začínaly ankety o největšího Brita, Němce, Čecha a tak dále, o největšího Žida se nehlasovalo. Zlí jazykové tvrdili, že prý v obavě, aby nevyhrál Ježíš, ale to byla jen taková legrace. Legrace by však končila, kdyby se pořádala anketa o největšího žijícího židovského intelektuála. Už v roce 2005 – v anketě časopisů *Prospect* a *Foreign Policy* – byl zvolen nejvlivnějším globálním intelektuálem Noam Chomsky. Pro leckoho je tu ale problém: Chomsky je přední světový lingvista, Američan, Žid, ale také přední světový kritik politiky Spojených států a Izraele.

Může být největším žijícím židovským intelektuálem někdo, kdo zásadně kritizuje – ba dokonce odmítá – politiku židovského státu? To je dost zapeklitá otázka. Hlavně v samotné Svaté zemi, kam izraelské úřady před čtyřmi lety Chomského odmítly vpustit (na přechodu z Jordánska: jel pronést přednášku na palestinskou univerzitu Bir Zeit).

Začátkem června přijel Noam Chomsky poprvé do České republiky, aby na pozvání Palackého univerzity přednášel v Olomouci. Při té příležitosti se zapojil i do veřejné debaty a udělil několik rozhovorů pro média. Těžištěm Chomského vyjádření nebyl Izrael a jeho politika, ale řeč logicky přišla i na ně. A protože jeho návštěva časově navazovala na krach zatím posledních izraelsko-palestinských rozhovorů pod patronací amerického ministra zahraničí Johna Kerryho, slyšeli jsme z první ruky argumenty, které vinu za všechno zlo světa přičítají USA a Izraeli. Nyní, po krachu rozhovorů ve Svaté zemi, ty argumenty hodně rezonují ve světě, v Americe i v Izraeli, což je i důvod, proč tento článek supluje tradiční rubriku „Izrael“.

NOVÁ GENERACE PRO STARÉ MYŠLENKY

Jsou to argumenty často jednostranné, vyhocené i demagogické, ale společenský diskurz – jeho levicový segment – ovlivňují mnohem více, než by se mohlo zdát. U nás byly po celou generaci od listopadu 1989 značně oslabeny. Za čtyřicet let života v komunismu lidé získali

Noam Chomsky. Foto archiv.

dost silné protilátky proti ideologii, která do jednoho pytle hází Ameriku i Rusko, Izrael i teroristy, protikomunistický disent ve střední Evropě i latinskoamerické guerilly. Ale teď dorostla generace, která ty myšlenky hltá jako čerstvé, neopotřebované i podvracející vykořisťovatelský establishment a Chomského považuje za svou ideovou modlu.

Zkušenost dosavadních polistopadových elit byla zcela opačná – vůči Izraeli empatická (odsudků jsme si užili dost za normalizace), zato vůči Chomskému politickým postojům velmi kritická. Proto vzniká názorové pnutí a Chomského návštěva i jeho argumenty podnítily silnou debatu. Někdo by možná módně řekl „metadebatu“ (debatu o debatě), ale protože Chomsky při veřejných projevech i rozhovorech narážel na velkou vstřícnost, skutečná debata se rozvíjela až druhotně. Co ukázala?

Vcelku podle očekávání odrážela táborové rozdělení společnosti. Na jedné straně jsou ti, kdo vidí v Americe a Izraeli zdroj zla i hrozby (a v Chomském intelektuála, který to umí pěkně shrnout a vyargumentovat). Na druhé straně jsou ti, kdo varují před jeho ideovými úlety na poli politiky – s tím, že ve svých důsledcích mohou opět dláždít cestu k nepsobodě. To není nic nového. Problém je spíše v tom, že ať už jsou Chomského argumenty jakékoli, tak místo aby byly podrobeny věcnému zkoumání a opo-

mentuře, jsou kádrovány podle toho typu politické korektnosti, který ladí s postojem toho či onoho diskutéra. A toto platí, při jistém zjednodušení, pro Česko i Izrael.

VIDÍ BARIÉRU, NEVIDÍ RAKETY

Nejprve ale pár slov k Chomskému jako osobnosti. Narodil se 7. prosince 1928 ve Filadelfii jako potomek židovských přistěhovalců z Ukrajiny a Běloruska, jejichž mateřtinou byla jidiš. V rodině se ovšem už mluvilo anglicky, nicméně Chomsky o sobě tvrdí, že byl vychován v hebrejské kultuře a literatuře.

Názorově měl blízko k levici už proto, že vyrůstal v době, kdy Evropu ohrožoval sílící nacismus. V 50. letech žil nějaký čas v Izraeli, kde se naučil plyně hebrejsky, ale brzy se vrátil do Ameriky. Tam začal razit velmi úspěšnou vědeckou dráhu lingvisty a názorově se profiloval v době odporu vůči válce ve Vietnamu.

Pokud to zjednodušeně shrneme, Chomsky kritizuje mocné (Ameriku a Izrael), kteří podle něj svou moc zneužívají k utlačování jiných, a sympatizuje s utlačovanými. Je to standardní levicový postoj. Chomsky není primárně loajální ani vůči státu, ani etniku, ani náboženství. Je loajální především k pravdě – přesněji k tomu, jak ji on sám interpretuje a vykládá (dost lidí říká, že zaujatě a sebestředně). A to už jsou věci, které lze doložit na slovech z jeho návštěvy Česka a mediálních reflexí.

„Izrael porušuje každé právo, které lze“, tak zněl titul rozhovoru s Noamem Chomským v *Lidových novinách*. Není to titulková nadsázka. Ta slova skutečně vyjadřují Chomského náhled na problém. To, že je stoupencem nezávislé Palestiny, tu není důležité. Mezi Izraelci, včetně pravičáků, je spíše problém najít člověka, který by se Palestinců zbavit nechtěl a podceňoval by rizika (demografická, morální, mezinárodní politická), která okupace přináší. Pro Chomského je ale příznačné to, jak ta rizika interpretuje.

Izrael bude podle něj s podporou USA dál zabírat části Západního břehu, jež pokládá za významné, a Palestince z nich bude soustavně vytlačovat. „Budou sem proudit další a další osadníci,“ říká Chomsky, „a Palestinci budou na zbytku území drženi jako ve vězení, včetně Gazy samozřejmě.“ Tady si člověk může říci, že s Gazou to Chomsky

přehnal (tu přece utváří k obrazu svému Hamás), ale v principu nastiňuje reálný problém. Používá-li příměr k apartheidu (a americký ministr Kerry ho v dubnu použil taky), Izrael tím sice rozčiluje, ale jako výstraha to má opodstatnění. Dani Dajan, bývalý šéf Rady osad v Samaří a Judeji, napsal do *The New York Times* článek, v němž líčí pěkné perspektivy života v podmínkách bez nezávislosti Palestiny (lepší životní úroveň, odstranění bariér a checkpointů), a text uzavírá: Palestinci budou nadále volit do své samosprávy a Izraelci ve svých národních volbách. Ale vždyť právě to je princip apartheidu, odděleného vývoje – jedno území, více společenství, každé si volí reprezentaci, ale jen jedno rozhoduje zásadní věci. To je jasná nahrávka Chomskému.

Jenže týž člověk, který s Chomským souhlasí ve věci židovských osad, z rozhovoru nepostřehne, že slavný intelektuál bere k odpovědnosti jen jednu stranu. Americe a Izraeli vyčítá vše, Palestincům vůbec nic. „Apartheid prostě skončil,“ říká s tím, že stejně prostě se má stáhnout Izrael. Ale kde vidí palestinského Mandelu, který by prosazoval smír a „duhový národ“? A proč naopak nevidí rakety Kásám, jež začaly létat z Gazy, když se z ní Izrael stáhl? Proč nevidí, že i nejmstřednější Palestinci jako prezident Abbás trvají na právu uprchlíků na návrat? (Tím se rozumí i jejich potomků, a sice na území Izraele, což by znamenalo jeho demografickou likvidaci.)

KÝM SE ZABÝVAT A KÝM NE

Takové demagogie, jednostranné morální soudy, pomíjení kauzalit i důsledků jsou pro Chomského (alespoň pro to, co říkal v českých médiích) příznačné. Navázali-li se do Izraele, až tak moc si toho třeba nevšimneme, protože konkrétní argumenty a detaily nejsou obecně známé. Tím nápadněji to vyzní tam, kde jsme více doma. Tady je příklad.

Proč Chomsky nesoustředí kritiku na místa největších brutalit a průšvihů? „Už z morálních důvodů bychom se měli zabývat především sami sebou,“ odpovídá na takovou otázku v rozhovoru. „Jasně, mohu kritizovat to, co se děje ve střední Africe, je to jednoduché, nemá to ale žádný význam! Pro mě je důležité to, za co jsem spoluodpovědný; čili primárně za Spojené státy, sekundárně za Izrael.“ To zní logicky. Ale jen do chvíle, kdy promluvil na tiskové konferenci.

Když Chomsky zavedl řeč na česko-slovenský disent (tady je dobré zdůraznit, že v roce 1978 vyzval k propuštění politických vězňů Jaroslava Šabaty a Jiřího Müllera), vyčetl mu zahleděnost do sebe. Konkrétně vytkl již zesnulému Václavu Havlovi, že když roku 1990 v americkém Kongresu označil USA za ochránce demokracie, nekritizoval fakt, že v Salvadoru tamní Washingtonem podporovaná junta zabila šest vlivných intelektuálů.

Jak to jde dohromady? Poněkud zvláště. Chomsky přijímá odpovědnost za Spojené státy a Izrael, a proto k nim zaujímá hyperkritický postoj. Zároveň si pro sebe nárokuje luxus nezájmu o rozvojový

O čem jsem to mluvil? Foto archiv.

svět („o to, co se děje ve střední Africe“). Ale Havla kádruje za to, že se prý o rozvojový svět nezajímal („o to, co se děje ve Střední Americe“), že ve Washingtonu nekritizoval, co se – rozuměj s jeho posvěcením – děje v Salvadoru. Jak to, když „z morálních důvodů bychom se měli zabývat především sami sebou“?

Pro leckoho jsou to možná jen minuciózní detaily. Ale právě takové detaily skládají mozaiku celého obrazu – v případě Chomského poněkud sebestředného vnímání světa, selektivního uspořádání faktů, vědomého pomíjení kauzalit a výběrového vytyčování absolutních morálních nároků na jedny a absolutní tolerance vůči jiným.

SARRAZIN PRO LEVIČÁKY

Noam Chomsky je špičkový lingvista. Ale ukazuje se, že nacytat ho na švestkách při jeho výletech do světa politiky a veřejné debaty není těžké. (Zevrubněji se toho zhostili už jiní a povolanejší než autor těchto řádek.) Proč tedy jeho glorio-

la mezi levicovými liberály i neliberály nepohasne? Z jisté části i proto, že Chomsky je za své mnohdy provokativní myšlenky či příměry zbytečně napadán, a že se tak kolem něj vytváří aura muže, jenž zápasí s establishmenty, aura intelektuála, jenž odhaluje to, co se mocní tohoto světa snaží zatajit, prostě aura mučedníka.

Pro ilustraci poslouží redakční úvodník *Ha'arecu* z 18. května 2010. Reaguje na fakt, že Chomsky nebyl vpuštěn z Jordánska na Západní břeh, kde měl pronést přednášku na univerzitě Bir Zeit. „Izraeli se nelíbí, co říkáte,“ sdělil Chomskému úředník na hraničním přechodu Allenby Bridge, ale tím jen nahrál novinářům: „Je to v demokratickém státě oprávněný důvod pro zadržení na hranici? A kdo je ten ‚Izrael‘, jemuž se nelíbí, co Chomsky říká? Celá veřejnost? Ministerstvo vnitra? Koordinátor vládních aktivit na teritoriích? Vláda?“ *Ha'arec* to shrnul: člověk nemusí být fanoušek Chomského, aby souhlasil s tím, že je tu něco špatně.

V malém měřítku jsme si užili Chomského „mučednictví“ i v červnu. Používá-li někdo provokativní argumenty a příměry (do té míry, že je považován za popírače polpotovské genocidy v Kambodži), nemůže se divit, že někdo jiný odpoví stylem „na hrubý pytel hrubá záplata“. Třeba jako exministr Alexandr Vondra, jenž to označil za „kecy“. Pak ale člověk žasne, když se v *Lidových novinách* objeví titulék „Poznámky k naší chomskiádě“. Proboha, jaká chomskiáda? Chomsky sem byl pozván na vědeckou na konferenci, od předsedy Akademie věd ČR dostal její nejvyšší vyznamenání, dveře do médií měl otevřené a rozhovory s ním byly vedeny velmi vstřícně. Tomu se říká chomskiáda?

V jistém smyslu tak vztah k Noamu Chomskému připomíná vztah ke Thilu Sarrazinovi v Německu. I to je politický provokatér a svou poslední knihu *Nový teror ctivosti* postavil na tom, že už nelze svobodně vyjadřovat názory. Čtete dobře. Člověk, jehož knih se prodalo hodně přes milion, kterého řadí žebříček názorotvorných osobností na přední místa a o kterého se média perou, si stěžuje na svobodu slova. „Vypadá-li takto názorový teror v Německu, mnozí by se mu rádi vystavili,“ napsal k tomu novinář Jan Fleischhauer. Snad by to šlo říci i takto: takovým symbolem foukání proti větru i „útlaku“, jakým je pro konzervativní pravičáky Sarrazin, je pro liberální levičáky Chomsky.

ZBYNĚK PETRÁČEK

IRONIE OSUDU ...a další události

/Vybráno z českého tisku/

Většina regionálních novin, včetně některých celostátních, referovala o otevírací synagoga a expozic v projektu Revitalizace židovských památek v ČR. ■ V létě přiletí do České republiky Američan Sean Skinner, jeden z neuznávanějších hokejových trenérů mládeže na světě. Povede týdenní tréninkový kemp v Plzni, který pořádá hokejová agentura Surpass. V západočeské metropoli bude tento 42letý fenomén s českými kořeny trénovat od 29. června do 4. července v Kooperativa Aréně v Plzni na Košutce. Poprvé byl v České republice v roce 2011, kdy týden dohlížel na mladé hokejisty v Brně. „Je to profík na tisíc procent. On ty děcka samozřejmě za týden

Paul Julius Reuter, 1869.

hrát hokej nenaučí, ale naučí je to, co mají dělat, aby ten hokej potom uměly hrát,“ řekl Právu organizátor brněnského kempu Tomáš Kazlepka. Upozornil ale na to, že je velmi náročné zajistit pro Skinnera zázemí. „Je to Žid, takže potřebuje synagogu, speciální jídlo a další věci s tím spojené.“ (Právo 2. 6.) ■ Teplický zámek se otevřel veřejnosti tradičně v pátek 29. května. Regionální muzeum pořádalo jubilejní, už desátou Teplickou muzejní noc. Odpolední program byl, stejně jako každý rok, věnován dětem. Muzejníci v dobových kostýmech pro ně připravili komentované prohlídky přírodovědné výstavy *Obojživelníci a plazi severozápadních Čech* a výstavy *600 let Židů v Teplicích* s připraveným doprovodným programem. Děti se mohly podívat do krypty, připravena pro ně byla hra na Golema, divadelní představení Feigele a také ukázka izraelského bojového umění Krav bemağa mešulav. Večerní program začínal v 19 hodin a končil o půlnoci. Komentovaná prohlídka výstavy *600 let Židů v Teplicích* a ukázka izraelského bojového umění byly doplněny příběhy z židovských dějin v podání studentů

Gymnázia Teplice. Na programu byl koncert pražské klezmerové kapely Klec v Rokokovém sále a nechyběla ochutnávka košer vín Českého vinařství Chrámce. (Teplický deník 2. 6.) ■ „Snad nejkrásnější chvíli jsem zažil při prezentaci košer vín pro 350 mladých ortodoxních židů z celého světa v Praze v hotelu Crown Plaza. O můj nejhorší zážitek se postarali zloději, když mi ukradli hrozny z jedné vinice a přitom valnou část úrody zničili přímo na místě,“ svěřil se 3. 6. čtenářům Hodonínského deníku vinař Dvořáček z Mikulčic. ■ Členové německého sdružení Ackermann-Gemeinde navštívili minulý týden Svitavy, aby si mimo jiné při-

pomněli památku Oskara Schindlera, svitavského rodáka, který zachránil před smrtí přes tisíc Židů. Stejně sdružení přivezlo do Svitav v roce 1991 – dva roky před slavným Spielbergovým filmem – mramorovou pamětní desku připomínající Schindlera. O desku tehdy ve Svitavách nikdo nestál – ostatně postava špiona a polepšeného nacisty je kontroverzní dodnes. Nakonec desku převzala Nadace Josefa Plívy. „Teprve film *Schindlerův seznam* ukázal, že pokud chtěl Schindler zaměstnat židovské dělníky ve svém závodě, musel nutně s okupanty vycházet,“ uvedl zakladatel nadace František Plíva 5. 6. v MFD. ■ Osudem a dílem podnikatele a spoluzakladatele strojírenského gigantu ČKD se podrobně zabývá 6. 6. magazín Dotyk. „Je trpkou ironií osudu, že dnes, kdy byl Emil Kolben plně rehabilitován a v podobě pojmenovaných ulic, stanice metra a pamětních desek uveden dodatečně do

síně české podnikatelské slávy, zase naopak neexistuje jeho stará ČKD ani budovy někdejší Kolbenky. Naštěstí nestojí-li ve Vysočanech Kolbenka, bude tam na náměstí OSN od letošního září stát alespoň sám Emil Kolben, respektive jeho pomník. Doktor Kolben patří mezi nejvýznamnější české podnikatele a techniky s velkým přesahem do zahraničí, takovéto osobnosti je potřeba si v naší zemi stále připomínat,“ říká Jan Musil, šéf současné ČKD Group. Tedy firmy, která výstavbu památníku sponzoruje a která má Kolbenovo jméno dodnes ve štítě. ■ Reuters je mezinárodní zpravodajská agentura, kterou jako jednu z nejstarších na světě vůbec založil v Londýně v roce 1851 původem německý Žid Paul Julius Reuter. Jejimi prvními zaměstnanci byla obsluha telegrafu a opravdu velká letka poštovních holubů. Agentura například jako první přinesla informace o atentátu na amerického prezidenta Abrahama Lincolna ve Fordově divadle v dubnu roku 1865, informuje Mediainfo.cz 13. 6. ■ O slavném plzeňském 35. pěším pluku referuje Domažlický deník: „Na ‚svůj‘ pluk bylo samozřejmě hrdé i obyvatelstvo, měšťany Plzně počínaje a vesničany konče. Vojsko se stávalo i nedílnou součástí různých slavností a plukovní kapela nemála přispívala ke kulturnímu životu města. Co se týče národnostního složení, pluk nebyl čistě český, ale zhruba z 35–40 procent i německý a malý zbytek tvořily jiné národnosti, zejména pl-

zeňští Židé (17. 6.) ■ V jihlavském muzeu začala 20. června a do 28. srpna potrvá výstava *Židovské památky na Vysočině*. „Klade si za cíl představit všem návštěvníkům výjimečnost židovských památek na Vysočině a zdůraznit, že nejde jen

o židovskou čtvrť v Třebíči, zapsanou roku 2003 na Seznam světového kulturního a přírodního dědictví UNESCO. Náš kraj má obdobných pamětihodností mnohem více. Lze zde najít i další pozoruhodné upomínky kdysi početné židovské komunity, jako jsou synagogy, židovské čtvrtě či hřbitovy.“ (Jihlavský deník, 23. 6.)

/jd/

Kalendárium

Se zpožděním připomínáme důležité výročí českého divadelnictví a architektury: Dne **8. června** uplynulo **110 let** od narození významného českého architekta, výtvarníka, scénografa a designéra **FRANTIŠKA ZELENKY**. Pocházel ze zámožné židovské rodiny v Kutné Hoře, v letech 1923–1928 studoval architekturu na pražské technice. Ještě v době studií se proslavil jako scénograf předních moderních divadel v Praze, Brně, Olomouci i v rodném městě. Spolupracoval s režiséry Jiřím Frejkou, Karlem Dostálem, Emilem Františkem Burianem, a především s Osvobozeným divadlem, pro které navrhoval výpravy a kostýmy, ale také plakáty a obaly na gramodesky. Celkem se podílel na 150

inscenacích různých divadelních žánrů, od her pro děti přes revue, činohru až po operu. Pro Zelenkovu scénickou práci je typická inspirace architekturou a typografií. Historik architektury Zdeněk Lukeš popsal jeho tvorbu takto: „Jeho styl je charakteristický: na výrazné barevné ploše rozmísťuje písmo, fotografie a grafické symboly úsporným, ale výtvarně podmanivým způsobem, často s diagonálními motivy, prozrazujícími vliv Bauhausu. V divadelních výpravách pak uplatňuje i architektonické motivy v úsporné zkratce. Zelenkův svět je výtvarně působivý, plný poetického vidění.“ Ceněny byly i jeho architektonické návrhy: rodinné vily, dům v Lodecké ulici 3, jež navrhl spolu s Leopoldem Ehrmanem pro pražskou židovskou obec; v Palackého ulici 9 projektoval tzv. Skleněný dům. Dále vytvořil návrhy pro řadu obchodních portálů, mj. portál k dnešní Galerii Václava Špály. Zelenka navrhoval též interiéry; dochoval se jediný z nich, a sice byt, který patřil skladateli Jaroslavu Ježkovi v Kaprově ulici č. 10. Roku 1942 ho židovská obec vyzvala k práci na projektu Ústředního židovského muzea – díky tomu byla odložena jeho deportace do Terezína (pokus o emigraci do Anglie zhatilo

František Zelenka: plakát pro divadelní hru *Golem*.

onemocnění malého syna Martina). V červenci 1943 byl s celou rodinou transportován do terezínského ghetta. Zde se jako scénograf, ale i jako režisér podílel na přípravě řady divadelních představení. 19. října 1944 byl v jednom z posledních transportů deportován do Osvětimi, kde zahynul (jiné prameny uvádějí, že zemřel v listopadu 1944 na pochodů smrti).

Výrazné dílo Františka Zelenky jsme si mohli připomenout na velké výstavě v Uměleckoprůmyslovém museu na přelomu let 1991/1992, k níž vyšel i katalog, jsou mu věnovány i dílčí studie a diplomová práce. Ale důkladné monografie se tento výrazný umělec dosud nedočkal.

Před **70 lety** během dvou nocí mezi **10. a 12. červencem 1944** bylo v osvětimských plynových komorách zavražděno přes šest tisíc Židů, které nacisté nechali naživu po vyvraždění první části terezínského rodinného tábora v březnu téhož roku. Mengele tentokrát prováděl selekci, a tak se části vězňů podařilo dožít osvobození. Ze 17 500 vězňů rodinného tábora přežilo pouhých 1294.

Dne **21. července 1929**, tedy před **85 lety**, se ve Vídni narodila teatroložka

a bývalá šéfká opery ND **EVA HERMANOVÁ**. Vyrostla ve slezské Opavě v rodině židovského velkoobchodníka s textilem a rakouské zpěvačky Kataríny Junkerové. Ačkoli se doma mluvilo převážně německy, rodiče patřili k československým patriotům. Po záboru Sudet rodina odjela do Prostějova, posléze byla deportována do Terezína. Malá Eva zpívala v Krásově opěře *Brundibár*, podílela se na mnoha kulturních aktivitách. Po válce odmaturovala a vystudovala hudební teorii a operní režii. Od roku 1957 až do penze pracovala v Divadelním ústavu, v letech 1990–1995 působila jako šéfká opery ND. Jako členka předsednictva se podílí na činnosti Terezínské iniciativy a Institutu TI. Paní Hermannové přejeme: *Ad mea veesrim šana!* (am)

DESÁTÝ PREZIDENT STÁTU IZRAEL

Druhý červnový týden proběhla v izraelském Knesetu volba nového prezidenta. Na příštích sedm let se funkce ujme favorit voleb

Reuven Rivlin, jehož předci mimo jiné žili po dvě generace v Praze.

Kdo je tento zkušený politik? Rivlin pochází z jedné z nejstarších jeruzalémských židovských rodin, která žije v tomto městě již po osm generaci. Rodina má však původ ve střední Evropě. Nejstarší zmínka o rodu Rivlinů pochází ze 16. století, kdy jistý Josef Rivlin žil ve Vídni a roku 1559 zemřel v Praze. V české metropoli pak žili i jeho syn a vnuk.

Reuven Rivlin se narodil 9. září 1939 v Jeruzalémě a vystudoval práva na Hebrejské univerzitě v rodném městě. Před vstupem do politiky pracoval jako právník. Za zajímavost lze označit skutečnost, že byl i právním zástupcem a později i ředitelem prestižního fotbalového jeruzalémského klubu Beitar. Rivlin je ženatý a má čtyři děti.

Politické zkušenosti začal získávat jako člen městské rady Jeruzaléma. Kariéru ve vrcholné politice spojil se středopravicovou konzervativní stranou Likud, za niž byl poprvé zvolen poslancem parlamentu již roku 1988. Od roku 2001 zastával post ministra ve vládě premiéra Ariela Šarona. O dva roky později byl zvolen předsedou zákonodárního sboru. O prezidentskou funkci se ucházel poprvé v roce 2007, ale ve druhém kole volby odstoupil ve prospěch pozdějšího vítěze Šimona Perese. Právě tohoto veterána izraelské politiky Rivlin nahradí ve funkci po slavnostní inauguraci, která se bude konat 24. července. Stane se již desátým prezidentem židovského státu v jeho moderních dějinách.

Co lze od Reuvena Rivlina v nejvyšší ústavní funkci očekávat? Všeobecně je považován za tzv. jestřába: dlouhodobě odmítá vznik samostatného palestinského státu, tvrdě kritizoval Šarona za stažení z Gazy a prosazuje izraelsko-palestinskou konfederaci. Vzhledem k parlamentnímu typu republiky se však neočekává, že by nový prezident zásadně zasahoval do politiky.

RADEK AUBRECHT

Carmen Renate Köperová

MEZI EMIGRACÍ A KONCENTRAČNÍM TÁBOREM

■ Carmen Renate Köperová, frankfurtská herečka, spisovatelka a režisérka, zaznamenala rozhovory s pěti lidmi, kteří byli pronásledováni během nacistické okupace. Vídeňan Hermann Langbein líčí svou odysseu od nasazení ve španělské občanské válce přes internaci v koncentračním táboře po osvětlimské procesy. Viktor Matejka se dostává jako vzdělávací funkcionář do prvního transportu do Dachau, kde se snaží podporovat intelektuální život. Lékař Bernhard Littwack zažívá se svou nežidovskou manželkou útrapy dlouhého rozdělení a pronásledování. Herec Karl Paryla najde nejprve záchranu v emigrantském divadle v Curychu, poté se stává hnacím motorem legendárního divadla Scala ve Vídni. Olomoučanka Trude Simonsohnová přežívá internaci v Terezíně a Osvětimi.

Vydalo nakl. Academia v Praze roku 2014. Z němčiny přeložila Ivana Cahová; 264 stran, 350 Kč.

Kurt Krolop

O PRAŽSKÉ NĚMECKÉ LITERATUŘE

■ Publikace obsahuje dvě stěžejní studie z pera předního literárního badatele a germanisty, prof. dr. Kurta Krolopa (nar. 1930), o unikátním fenoménu tzv. pražské německé literatury, mezi jejíž čelné představitele patří Rainer Maria Rilke, Franz Kafka, Max Brod, Franz Werfel a další.

První studii *Ke vzniku a historii pražské německé literatury „expresionistického desetiletí“* přednesl Krolop jako hlavní referát na proslulé konferenci v Liblicích v roce 1965. Přednáška *Pražští autoři ve světle „Pochodně“* byla proslovena na vědeckém kolokviu věnovaném Franzí Kafkovi ve Vídni roku 1989.

Vydalo Nakladatelství Franze Kafky v Praze roku 2014. Z němčiny přeložil a odborným aparátem doplnil Jiří Stromšík; 120 stran, 243 Kč.

Jiří Orten

ELEGIE

■ Jako samostatný svazek vyšlo devět elegií Jiřího Ortena, jež patří k nejkrásnějším dílům tohoto autora. Napsal je na jaře 1941, sám je uspořádal do sbírky, která měla vyjít pod pseudonymem; jejího vydání se však již nedočkal.

Vydalo nakladatelství Vyšehrad v Praze roku 2013; 64 stran, 148 Kč.

KNIHY VÝSTAVY UDÁLOSTI

Felix Lupa: *Café Hillel*.

POULIČNÍ FOTOGRAFIE FELIXE LUPY

■ Do 7. září je v pražské Leica Gallery (Školská 28, Praha 1) přístupna výstava významného představitele soudobé izraelské reportážní a dokumentární fotografie Felixe Lupy (1972). Lupa pochází z Ukrajiny, v šesti letech odjel s rodiči do Izraele, kde absolvoval Školu tvůrčí fotografie v Tel Avivu, v níž nyní sám vyučuje. Svou fotografickou práci nazývá „okem veřejnosti“ a mapuje v ní nejen každodenní jevy, ale odkrývá i sociální témata, se kterými se v současné době celý svět potýká.

V Praze představí cykly většinou černobílých fotografií *Street Photography* (tedy snímky zachycující život ulice), *Dwellers* (obrázky městských obyvatel), *Jižní Súdán* a *Kuba*. Felix Lupa je držitelem řady ocenění, spolupracuje s předními izraelskými vydavateli (mj. Maariv). Tato výstava je jeho první samostatnou prezentací v České republice. (Otevřeno po–pá 9–21.00, so–ne 14–20.00.)

BAROVÉ FOTOGRAFIE MARKA BOUDY

■ To režisér a pedagog na FAMU Marek Bouda (1964) sbírá inspiraci zásadně v barech. Sestavil z nich malou, ale zajímavou výstavu s názvem *Na baru a pod barem*, která je po celé prázdniny k vidění v prostoru Ars Pragensia (Malostranské náměstí 27, Praha 1, otevřeno zde je po–pá 13–17.00).

VÝSTAVA PŘÍBĚH POKRAČUJE UŽ JEN DO SRPNA

■ Už jen do 3. srpna potrvá v Galerii Roberta Guttmanna výstava *Příběh pokračuje. Přírůstky ve sbírkách Židovského muzea 1994–2014*. Představuje více než sto výjimečných exponátů, jež se v posledních dvaceti letech staly sou-

částí jeho sbírek. Přímou či díky audiovizuální technice zprostředkovaně si můžete prohlédnout vybraná umělecká díla, rukopisy, knihy, archiválie, rituální předměty i předměty denní potřeby.

■ Výstava je otevřena denně kromě sobot a židovských svátků od 9 do 18 hodin.

TVÁŘE ČTYŘ UMĚLCŮ V GALERII MILLENNIUM

■ Do 13. července je v Galerii Millennium (Tržiště 5, P 1) přístupna výstava nazvaná *Tváře*. Zahrnuje díla čtyř současných výtvarníků, mj. Shaloma Tomase Neumana a Dorona Polaka. Shalom Neuman se narodil v Praze, jeho rodina odešla těsně po válce do izraelské Haify a poté do USA, nyní působí na Pratt Institute of Technology v New Yorku. V Praze vystavuje sérii *Amerika* (inspirovanou románem F. Kafky); obličejové jsou vytvořeny z modelovací hmoty, akrylových barev a nalezených objektů a zaznívá z nich osobitý zvuk, který spouští automaticky detektor pohybu.

Doron Polak se narodil r. 1953 v Givatajim v Izraeli. Působí jako nezávislý kurátor, realizoval již na 300 výstav izraelského umění po celém světě. Téma tváře je pro jeho vlastní tvorbu velmi důležité: vytváří portréty lidí z recyklovaných materiálů, z novin či starých knih.

■ Výstava je otevřena denně kromě pondělí od 12 do 18.00.

HOSTÉ LFŠ V UHERSKÉM HRADIŠTI

■ Na letošní Letní filmovou školu do Uherského Hradiště (25. 7. – 2. 8.) zavítá výrazná osobnost nezávislého filmu, jejíž snímky se pravidelně objevují na velkých festivalech (Cannes, Benátky, Sundance), americký židovský režisér Todd Solondz (nar. 1959). Je známý jako mistr ironických černohumorných komedií s hrdiny-outsiderů zasazených do prostředí amerického předměstí (jmenujme například snímky *Vítejte v domečku pro panenky*; *Štěstí*; *Palindromy*; *Život za časů války* či *Černý kůň*).

V průběhu LFŠ si lze mj. vyzkoušet fotografování na klasický černobílý film a následně zvětšení fotografií. Třídenní fotografický workshop tu povede významný fotograf a dokumentarista Karel Cudlín, jehož snímky známe i z *Rch*. Více informací naleznete na www.lfs.cz.

VARHANNÍ KONCERT V JERUZALÉMSKÉ SYNAGOZE

■ Srdečně zveme na varhanní koncert do Jeruzalémské synagogy. První prázdninový koncert se koná ve středu **9. července** v 18.00 hodin, na varhany hraje Drahomíra Matznerová. Vstup volný.

Program: Johann Sebastian Bach – *Fantasia a fuga g moll BWV 542*; Ernest Bloch – *Preludium*; Wolfgang Amadeus Mozart – *Fantasia f moll KV 608*; Léon Boellmann – *Toccata z Gotické suity*; Ernest Halsey – *Toccata c moll*; Sigfrid Karg-Elert – *Valse mignonne op. 142 č. 2*; Gaston Bélier – *Toccata d moll*; Jan Klusák – *Bewegliche Unbeweglichkeit*; Felix Mendelssohn-Bartholdy – *Sonáta c moll op. 65/2*.

WITH UNARMED FORCES

■ Dne **30. července** od 22 hodin se v rámci festivalu Divadelní odysea koná na lodi Tajemství (kotvící u Rašínova nábreží v Praze) inscenace předních představitelů izraelského vizuálního divadla Clipa Theater z Tel Avivu a fyzického Teatr Novogo Fronta z Petrohradu. Námět hry *With Unarmed Forces* (Neozbrojenými silami), která zobrazuje tragédii i grotesko války, vznikl během návštěvy Teatr Novogo Fronta v Tel Avivu během vyostřeného konfliktu mezi Izraelem a Pásmem Gazy v listopadu 2012, kdy se město ocitlo pod raketovým útokem.

Režie: Idit Hermanová. Vstupné: 250 Kč. Představení lze vidět i v rámci festivalů v Boskovicích a v Třebíči (viz níže) a také při festivalu Živá ulice v Plzni dne **20. 7.** od 20 hodin. Kontakt pro rezervaci na pražské i plzeňské představení je: Lucia Šimášková, luca@artprometheus.cz, tel. č. 734 445 138.

FESTIVAL PRO ŽIDOVSKOU ČTVRŤ V BOSKOVICÍCH

■ Ve dnech **10. až 13. července** se koná již 22. ročník oblíbeného festivalu v Boskovicích. Program obsahuje jako vždy rozmanitou nabídku hudby různých žánrů, divadla, filmy, výstavy, autorská čtení, prohlídky židovské čtvrti, výtvarné dílny, happeningy. Oficiální zahájení se koná 10. 7. od 17 hodin koncertem bratislavského rabína Barucha Myerse, který se spoluhráči přednese chasidské písně. Filmové projekce připomenou například sto let od narození Bohumila Hrabala, z divadelních představení upozorníme na pozoruhodnou inscenaci *With Unarmed Forces* (viz výše). Na festivalu zahrají i Vojtěch a Irena Havlovi a výtvar-

KULTURNÍ POŘADY

Marek Bouda: Na baru a pod barem.

nou dílnu připravila kreslířka a autorka komiksů Lucie Lomová.

■ Celý program i praktické rady naleznete na adrese www.boskovice-festival.cz.

FESTIVAL ŽIDOVSKÉ KULTURY ŠAMAJIM V TŘEBÍČI

■ Ve dnech **28. července až 2. srpna** se pod záštitou Velvyslanectví Státu Izrael v České republice koná v Třebíči již 11. ročník festivalu Šamajim. Letos je věnován zdejšímu rodákovi Antonínu Kalinovi, jenž dokázal na sklonku druhé světové války zachránit v Buchenwaldu přes 900 většinou židovských dětí.

Program festivalu (výběr)

■ **Pondělí 28. 7.:** 16.00: *Židovské vize / Jewish Visions*. Vernisáž výstavy za přítomnosti autora, amerického výtvarníka a ilustrátora Marka Podwala. *Má synagoga je v Praze* (30 min.) – projekce filmu a beseda s autorem. 18.00: Klezmerim – koncert pražské klezmerové kapely.

■ **Úterý 29. 7.:** 19.00 *Kon Sira*: koncert pražské kapely hrající tradiční písně sefardské diaspory a Balkánu.

■ **Středa 30. 7.:** 15.00: *Krav maga*, kurz I. – výuka izraelského sebeobraného systému. 17.00: *Práce mašgiacha*. Co je košer a proč? – přednáška Jakuba Petera. 19.00: *Bill & Murray* – koncert izraelské alternativní pop music. 21.00: *Židovské památky Českého ráje a okolí*, film (30 min.).

■ **Čtvrtek 31. 7.:** 16.00: *Stověžaté blues z Maiselovky* – poezie a povídky Vlasty Rut Sidonové a písně skladatele a kytaristy Josefa Gušlbauera. 18.00: *Fabringen* – chrámecké košer víno a židovskou kuchyni představí vinař Moše Váňa a kuchař Michal Hromas. 21.00: *RabiGabi a G.* – jedinečný klezmer ze Slovácka.

■ **Pátek 1. 8.:** 17.00 *Česká stopa Adolfa Eichmanna* – přednáška Stanislava Motla. 20.00: *Kaschauer Klezmer Band* (Slovensko) – klezmer východní Evropy, Balkánu a Slovenska. 22.00: *With Unarmed Forces* – Clipa Theater (Izrael) & Teatr Novogo Fronta (CZ/RU).

■ Denně se konají speciální festivalové prohlídky Zadní synagogy a domu Seligmanna Bauera s košer vínem a košer mokem pro děti. Celý program naleznete na www.samajim.cz, informace získáte na infosynagoga@mkstrebic.cz či tel. č. 568 610 023.

FESTIVAL ŽIDOVSKÉ KULTURY V HOLEŠOVĚ

■ Další festival židovské kultury se koná v Holešově, a to ve dnech **29. července až 3. srpna**, letošním tématem je Židovství a světové války.

Festival se odehrává na holešovském zámku, v Šachově synagoze, na židovském hřbitově a dalších místech a zahrnuje koncerty, filmové projekce, divadelní představení, přednášky. Nabízí mj. výstavu fotografií Jindřicha Buxbauma *Ortodoxní židovská svatba z Kyjeva* (32 fotografií), jejímž kurátorem je Jindřich Štreit, komorní taneční hudební projekt inspirovaný *Deníkem Anne Frankové* nazvaný *Drahá Kitty* autorů Tomáše Šenkyříka (kapela Cymbelín) a Hany Košíkové (choreografie) či přednášku Petra Pálky o důsledcích 1. sv. války pro Holešov.

V sobotu dopoledne se na zámeckém nádvoří koná koncert jazzového Big bandu Josefa Hájka a jazzmana Petra Lipy. V neděli se pak uskuteční zájezd do Třebíče za židovskými památkami.

■ Bližší informace získáte na webu www.holesov.info či u paní Jany Slovenčíkové, e-mail: slovencikova@mks-holesov.cz.

SYNAGOGA TURNOV

■ Synagoga Turnov srdečně zve na koncert Alexandra Shonerta *Židovské housle*. Na klavír doprovází Natalia Shonert. Koná se v sobotu **5. července** v 18.00 hodin v synagoze Turnov v rámci programu Kámen a šperk. Vstupné 100 Kč.

LAUDEROVY ŠKOLY V PRAZE

■ **Studenti Lauderových škol na výměnném pobytu v Istanbulu:** V červnu se studenti Lauderových škol již potřetí zúčastnili výměnného pobytu organizovaného ve spolupráci se židovskou školou v Istanbulu. Letos do Istanbulu jelo devět studentů ve věku 12–13 let a dvě učitelky jako doprovod. Studenti bydleli v rodinách tureckých studentů, mohli tak vidět, jak se žije židovské menšině v zemi s většinou muslimského obyvatelstva.

■ **Škola v přírodě:** Předposlední týden školního roku proběhly tři velké akce, žáci základní školy a nižšího gymnázia odjeli na školu v přírodě. Studenti vyššího gymnázia absolvovali přírodovědnou exkurzi, při níž opravovali židovský hřbitov v Golčově Jeníkově. Akci finančně podpořil Nadační fond obětem holocaustu.

■ **Nový ředitel LŠ:** Na vlastní žádost ukončí v září 2014 paní ředitelka Kateřina Dejmálová své působení v Lauderových školách. V době, kdy zastávala funkci ředitelky školy, se jí výrazně podařilo zlepšit úroveň vzdělání na Lauderových školách a posílit dobré jméno školy. Třídy na prvním stupni i na víceletém gymnáziu jsou plné. Do první třídy musejí být zájemci z kapacitních důvodů odmítáni; přijímací zkoušky na gymnáziích patří v pražských poměrech k těm náročnějším, i tak je o víceleté gymnázium velký zájem. Paní ředitelka odchází a nechává za sebou etablovanou školu, již rozšířila i o mateřskou školu a víceleté gymnázium a jež je v současné době vyhledávána jak rodiči, tak odbornou veřejností. Paní Kateřině Dejmálové za její práci srdečně děkujeme. Novým ředitelem byl zvolen Petr Karas, který na Lauderových školách působí téměř od jejich založení a má bohaté zkušenosti s jejím fungováním. *ip*

DĚTI Z VÝŠI

■ V Jeruzalémské synagoze je do **25. srpna** přístupná výstava ke dvacátému výročí židovské třídy mateřské školy Na Výšinách. Výstava sestává z výtvarných prací jejich současných i minulých žáčků a je otevřena denně kromě soboty a židovských svátků od 11 do 17.00.

OBYČEJNÍ LIDÉ V NEOBYČEJNÝCH ČASECH

■ V klášterním kostele Zvěstování Panně Marii v Šumperku je do **25. srpna** přístupná putovní výstava o „obyčejných lidech“, která dokumentuje příběhy židovských osobností ze Šumperka. Připravilo ji Občanské sdružení Respekt a tolerance ve spolupráci s Městem Šumperk a Olomouckým krajem. Více informací naleznete na www.respectandtolerance.com.

VÝZVY ZPRÁVY

INZERCE

KULTURNÍ PROGRAM HAGIBOR

■ 2. 7. od 14.30: *Tajná zahrada* – vernisáž výstavy obrazů Matouše Marka.

■ 15. 7. od 10.30: Koncert pro duo – Markéta Kafková (flétna), Lukáš Štěpánek (kytara).

Výstavy: *Co se do Obecních novin nevešlo* – fotografie Petra Balajky.

VÝZVY

■ Pro srpnovou návštěvu ortodoxní rodiny své dcery hledám někoho, kdo by mi zapůjčil nebo prodal platu (el. ohřívací desku) a mejcham (zásobník horké vody). Děkuji, Helena Mikešová, mob.: 776 040 307.

■ Pátrám po Miroslavovi Friedmannovi, narozeném okolo roku 1931, který bydlel za války v Březinově ulici 4A v Brně. Kdyby se našel někdo, kdo o jeho osudu ví, tak ať laskavě zavolá na tel. č. 226 235 051, popř. napíše na e-mailovou adresu fantova@kehilaprag.cz.

HASKARA VE SLÁDKOVIČOVĚ

V neděli 15. 6. se na starém židovském hřbitově ve Sládkovičově (maďarsky Dioszeg, asi 50 km od Bratislavy) konala vzpomínková haskara u příležitosti 70. výročí deportace místních Židů do koncentračních táborů. Akci pořádalo město spolu s nejbližší ŽNO v Galantě, zúčastnil se jí i bratislavský rabín Myers. Účastníci shromáždění vyjádřili přání, aby *Roš chodeš* uveřejnil neobvykle upřímný projev starosty Sládkovičova, pana Andreje Szabóa. Publikujeme většinu proslovu:

Holokaust bolo systematické, štátom vykonávané prenasledovanie a hromadné vyvražďovanie Židov počas druhej svetovej vojny, vykonávané nacistickým Nemeckom a jeho spojencami. Väčšina slovenskej verejnosti tak vie, že za holokaust sú zodpovední Nemci a Maďari.

Nevedia o tom, že vojnová Slovenská republika zaviedla prísne rasové zákony týkajúce sa Židov, tzv. židovský kódex, dňa 9. septembra 1941. Zákon sa vzťahoval na Židov nie na základe ich náboženskej príslušnosti, ale na základe rasového, národnostného pôvodu. Súčasťou likvidácie slovenských Židov bola konfiškácia ich majetku, tzv. arizácia.

Vo februári 1942 sa Vojtech Tuka a Hans Ludin dohodli na konečných krokoch smerujúcich k prvým deportáciám Židov zo slovenského územia. Deportácie sa začali už 26. marca transportmi práceschopných mužov a žien do táborov Osvienčim a Majdanek.

Deportácie Židov z južného Slovenska, ktoré bolo súčasťou Maďarska, sa začali po tom, čo krajinu obsadili nemecké vojská a k moci sa dostal Ferenc Szálasi. V Sládkovičove (vtedy Diosek) len málo bolo tých, ktorí pomáhali Židom, s ktorými dlhé stáročie žili spolu v pokoji. Väčšina vtedajších obyvateľov mesta len pasívne sledovala dianie v meste, ale boli aj takí, ktorí sa ako členovia fašistickej strany zapojili do deportácie. Za ich hriechy sa verejne ospravedlňujem pozostalým a všetkým členom židovskej obce.

To, čo sa v tom období stalo, sa už nikdy nesmie opakovať. Preto je nevyhnutné, aby sme si neustále pripomínali holokaust, aby sme svojim deťom rozprávali o tom, čo sa stalo, aby sme ich viedli k vzájomnej úcte a tolerancii, aby národnostné menšiny nikdy neboli diskriminované a aby sa nikdy nemohlo zopakovať to, čo sa počas druhej svetovej vojny stalo. Ďakujem, že ste prišli a spolu sme si pripomenuli obeť holokaustu.

Z DOPISŮ REDAKCI

Ad: Španělské právo návratu (*Rch* 5/ 2014)

Zmínku o tom, že izraelský prezident Šimon Peres pochází z Polska, ale je španělského původu, sdílím s porozuměním, ale schází mně popis. Nevysvětluje, jak se tam ti Židé ze Španělska dostali.

Dovoľte, aby som použil svoj rodopis, o ktorom mi otec mnoho vyprávěl a tvrdil, že také my jsme původem emigrace ze Španělska 1492 (ale ten pas nechci!). Náhodou všichni moji dědové a babičky, jménem Eisenberg a Kassler, jsou utečenci, kteří se dostali do západní Evropy a usídlili se v Porýní, ve městech Kassel a Eisenberg. Je známo, že mnozí se dostali do Holandska atd. Po pragmatickém patentu Josefa II. se mnoho západních Židů z hospodářských důvodů přestěhovalo do východní části rakouské monarchie, do tzv. Horního Slezska, odkud po první světové válce přešli do ČSR. Byli to tzv. Galicieři a ti se dostali i do Vídně. Když to platí u mě, tak asi toutéž cestou prošla Peresova rodina.

Nejsem historik, ale roky se tím zabývám, jelikož v Izraeli ten problém Aškenázů a Sefardů straší příliš mnoho primitivů.

PETR ERBEN, Aškelon

ŽNO BRATISLAVA

V **júli** blahoželáme našim členom: pán Jura Alner – 77 rokov; pán Alexander Bachnár – 95 rokov; pán Bém – 60 rokov; pani Ing. Erika Brániková – 83 rokov; pán Ernest Brodek – 84 rokov; pani Mariana Deáková – 70 rokov; pani Eva Engelová – 65 rokov; pán Ondrej Herec – 70 rokov; pani MUDr. Eva Hulényiová – 76 rokov; pani Zita Kurzová – 70 rokov; pani PhDr. Emma Panovová-Weiser – 89 rokov; pán PaeDr. Ivan Pasternak – 70 rokov; pani PhDr. Anna Podhorná – 78 rokov; pani Veronika Poláková – 84 rokov; pani Míra Radová – 85 rokov; pani Marianna Rybecká – 79 rokov; pán Ing. Tomáš Salamon – 60 rokov; pán Samuel Trojan – 94 rokov; pani Agneša Urbanová – 79 rokov; pani Anna Weissová – 90 rokov, a pani Katarína Zitkovská – 85 rokov.

Ad mea veesrim šana!

ŽO BRNO

V **červenci** oslavujú narodeniny tieto členové našej obce: pani Nicole Engelsmanová, nar. 31.7. – 43 let; pani Lýdia Ferová, nar. 8.7. – 76 let; pan David Fiša, nar. 7.7. – 26 let; pani Dita Hanáková, nar. 3.7. – 42 let; pan Leo Horáček, nar. 23.7. – 65 let; pan Petr Kavan, nar. 15.7. – 64 let; pani Renata Laxová, nar. 15.7. – 83 let; pani Gusti Veselá, nar. 27.7. – 85 let, a pani Věra Vozáková, nar. 30.7. – 70 let.

Ad mea veesrim šana!

ŽO DĚČÍN

V **červenci** oslavujú narodeniny tieto naši členové: pani Vlasta Bakalová, nar. 10.7. – 66 let; pan Libor Běleš, nar. 9.7. – 41 let; pan Petr Chvátal, nar. 15.7. – 41 let; pan Daniel Jančovič, nar. 30.7. – 32 let; pan PhDr. Michael Neuwirth, nar. 7.7. – 56 let, a pan Alexander Shonert, nar. 31.7. – 42 let.

Ad mea veesrim šana!

ŽO KARLOVY VARY

V **červenci** oslaví své narodeniny pan Tomáš Sommer, nar. 23.7. – 68 let.

Ad mea veesrim šana!

ŽNO KOŠICE

V **júli** oslavujú: pán Ing. Ernest Ackermann, nar. 27.7. – 59 rokov; pani Agnesa Friedová, nar. 27.7. – 62 rokov; pani Ilona Gregorová, nar. 29.7. – 85 rokov; pán Peter Haber, nar. 1.7. – 66 rokov; pán Šimon Chajmiovíč, nar. 15.7. – 92

**ZPRÁVY
Z OBCÍ**

rokov; pani PhDr. Nadežda Lambertová, nar. 24. 7. – 70 rokov; pán Dagobert Lewandowski, nar. 4.7. – 77 rokov; pani Mgr. Eva Novotná, nar. 4.7. – 66 rokov; pán MUDr. Pavol Rodan, nar. 16.7. – 63 rokov; pani MUDr. Marta Rubovičová, nar. 28.7. – 63 rokov, a pán PhDr. Pavol Šalomon, nar. 29.7. – 63 rokov.

Ad mea veesrim šana!

ŽO OLOMOUC

V **červenci** oslaví své narodeniny: pan MgA, Ph.D. Daniel Hrbek, nar. 29.7. – 43 let; pan Petr Beck, nar. 22.7. – 87 let; pan Jaroslav Nejezchleba, nar. 12.7. – 44 let; pani Eva Vostrá, nar. 13.7. – 26 let; slečna Andrea Dorazilová, nar. 26.7. – 21 let; slečna Barbora Dorazilová 21.7. – 17 let, a slečna Linda Dorazilová 27.7. – 12 let.

Ad mea veesrim šana!

ŽO PLZEŇ

V **červenci** oslaví narodeniny: pan Ladislav Václavík, nar. 4.7. – 61 let; pan Karel Steiner, nar. 6.7. – 61 let; pani Klára Faitová, nar. 17.7. – 85 let, a pani Mgr. Klára Tydlitátová, nar. 30.7. – 29 let. Všem našim jubilantům přejeme hodně zdraví, štěstí a osobní spokojenosti.

Ad mea veesrim šana!

ŽO PRAHA

V **červenci** oslavujú narodeniny: pani Rela Balejová, nar. 15.7. – 85 let; pani Eva Blažková, nar. 31.7. – 90 let; pan Mikuláš Bröder, nar. 26.7. – 86 let; pan Ernest Fuks, nar. 13.7. – 88 let; pani Eva Hermannová, nar. 22.7. – 85 let; pani Ilona Homolková, nar. 23.7. – 80 let; pani Sonja Kratochvílová, nar. 19.7. – 88 let; pani Edith Krausová, nar. 12.7. – 85 let; pani Zdena Langerová, nar. 14.7. – 85 let; pani Zuzana Ledererová, nar. 29.7. – 90 let; pani Hana Nermutová,

nar. 12.7. – 89 let; pani Marta Neužilová, nar. 29.7. – 82 let; pan Zdeněk Pošusta, nar. 24.7. – 75 let; pani Irena Ráková, nar. 23.7. – 89 let; pani Kamila Siegllová, nar. 22.7. – 89 let; pani Valerie Slezáková, nar. 1.7. – 91 let; pan Bedřich Steiner, nar. 19.7. – 83 let; pan Gusta Šnáblová, nar. 3.7. – 95 let; pani Věra Tomanová, nar. 5.7. – 83 let; pani Hana Tomková, nar. 28.7. – 82 let, a pani Janina Vrbová, nar. 20.7. – 89 let.

Ad mea veesrim šana!

Úmrtí

Dne 9. 6. zemřela ve věku 92 let pani PhMr. Edita Kolárová. Se zesnulou jsme se rozloučili 12. 6. v obřadní síni NŽH, obřad provedl rabín Sidon.

Dne 9. 6. zemřela ve věku 90 let pani Anna Mrázková.

Zichronan livracha!

ŽNO PREŠOV

V **júli** sa životného jubilea dožívajú: pani MUDr. Soňa Bázlerová, nar. 6.7. – 69 rokov; pani Fani Izraelová, nar. 22.7. – 68 rokov; pani Magda Rochlitzová, nar. 22.7. – 77 rokov, a pani Etela Štekauerová, nar. 24.7. – 90 rokov. Všetkým jubilantom želáme pevné zdravie a pohodu v kruhu najbližších.

Ad mea veesrim šana!

ŽNK RIMAVSKÁ SOBOTA

V mesiaci **júli** slávia narodeniny: pani Eva Ruffiniová, nar. 28.7. – 84 rokov; pán JUDr. Juraj Wirtschafter, nar. 21.7. – 64 rokov, a pán Ing. Zoltán Wirtschafter, nar. 4.7. – 60 rokov. Prajeme týmto našim členom pevné zdravie, veľa šťastia a radosti v živote.

Ad mea veesrim šana!

ŽO TEPLICE

V **červenci** oslaví narodeniny: pani Lotte Kozová, nar. 19.7. – 89 let; pani Hana Kredlová, nar. 15.7. – 57 let; pani Sylvia Lebovičová, nar. 26.7. – 68 let; pan František Lederer, nar. 11.7. – 84 let; pani Eva Skočdopolová, nar. 29.7. – 82 let; pan Robert Appel, nar. 7.7. – 50 let; pan Roman Faerman, nar. 1.7. – 56 let, a pan Miroslav Stančík, nar. 3.7. – 64 let.

Ad mea veesrim šana!

ŽO ÚSTÍ NAD LABEM

V měsíci **červenci** oslaví narodeniny pani Lydie Schöpfová. Naši člence přejeme hodně zdraví a osobní pohody.

Ad mea veesrim šana!

IZRAEL: ÚNOS TŘÍ STUDENTŮ

Izrael žije od 12. června únosem tří studentů ješivy, kteří zmizeli, když stopovali cestou domů z ješivy v Guš Ecion na Západním břehu do svých domovů. Jedná se o šestnáctiletého Gilada Šaara z osady Talmon; devatenáctiletého Ejala Jifracha z města Elad a šestnáctiletého Naftaliho Frenkela z osady Nof Ajalon (který má jak izraelské, tak americké občanství).

Izraelské bezpečnostní služby zahájily rozsáhlé pátrání po celém Západním břehu. V rámci operace Strážce svého bratra zatkly stovky Palestinců, mezi nimi 50 bojovníků Hamásu, kteří byli roku 2011 propuštěni na svobodu v rámci výměny uvězněných teroristů za izraelského vojáka Gilada Šalita. Izraelský premiér Benjamin Netanjahu prohlásil, že únos spáchali členové Hamásu, čin odsoudil i palestinský prezident Abbás. Během pátrání došlo k několika raketovým útokům z Pásma Gazy na jižní Izrael, k útokům na izraelské vojáky a k izraelským odvetným akcím.

Zatímco v Izraeli i v zahraničí, především v USA, se konaly demonstrace na podporu zmizelých mladíků, v Gaze i na Západním břehu zavládlo nadšení z možnosti, že Izrael bude donucen unesené chlapce vyměnit za palestinské vězně. Objevil se pozdrav tří vztyčených prstů, znamenající „tři Šality“, a vznikla stejnojmenná facebooková stránka. V době uzávěrky červencového čísla nebyli chlapci nalezeni ani se k jejich únosu nikdo nepřihlásil.

ZATČENÍ ÚTOČNÍKA

Na počátku června zadržela francouzská policie v Marseille při náhodné kontrole útočnicka, který v bruselském Židovském muzeu zavraždil v květnu tři lidi a jednoho vážně zranil. Jedná se o 29letého Francouze Mehdiho Nemmouche ze severní části země. Nemmouche měl v tašce zbraně, černou kápi, rukavice, plynovou masku a další kusy oblečení, které odpovídají popisu útočnicka. Muž již byl ve Francii trestán a po propuštění z vězení strávil rok v Sýrii v prostředí radikálních islamistů. Případ poukázal na nebezpečí, které pro západoevropské země představují jejich občané, kteří odjíždějí načas jako dobrovolníci mezi džihádisty do Sýrie.

ZPRÁVY ZE SVĚTA

Vraťte naše chlapce.

ZNIČENÁ SYNAGOGA

Bylo oficiálně potvrzeno, že během bojů mezi vojsky svrženého syrského prezidenta Asada a opozicí byla v Damasku zničena prastará synagoga Elijahu Hanavi ve čtvrti Jobar, po staletí cíl židovských poutníků. Dle tradice byla postavena před dvěma tisíci lety nad jeskyní, kde se před pronásledovateli ukrýval prorok Eliáš. Padla za oběť bombardování vedenému prezidentskou armádou. Spolu se synagogou skončily v troskách cenné rituální předměty, mj. staré svitky Tóry, knihy, historické nádoby a rozmanitá judaika.

PROBLÉMOVÝ MINISTR

Řečtí Židé kritizují osobu nového ministra zdravotnictví. Stal se jím Makis Voridis, bývalý člen ultranacionalistické strany LAOS. Podle pozorovatelů může Voridis v ministerské funkci oslabit proklamovaný boj premiéra Samarase proti antisemitismu. I když řecká vláda tvrdě zakročila proti vůdcům nacionalistické strany Zlatý úsvit, jejíž sympatizanti se podíleli na vraždě oblíbeného rappera, tato strana zůstává velmi silná a čerstvě má i zastoupení

v Evropském parlamentu (k tématu viz též rozhovor na stranách 6–7).

ZEMŘEL NEJSTARŠÍ MUŽ SVĚTA

V červnu zemřel na newyorském Manhattanu nejstarší muž světa. Jmenoval se Alexander Imich a bylo mu 111 let. Pocházel ze sekulární židovské rodiny v Čenstochové. Vystudoval chemii na Univerzitě v Krakově, po nacistické okupaci uprchl do Sověty zabraného Białystoku, Rusové ho odtud poslali do pracovního tábora. Po válce se vrátil do Polska a roku 1951 emigroval do USA. Když se ho ptali na recept na dlouhověkost, odvětil, že to je střídavá strava. Měl prý ale rád tradiční židovská jídla – macesové knedlíčky, gefilte fiš, kuřecí polévku s nudlemi – a také zmrzlinu.

DŮM JEDINÉHO

Berlín plánuje postavit budovu, jež by obsahovala svatyně všech tří monoteistických náboženství, tedy synagogu, kostel a mešitu. Projekt nazvaný Dům jediného už má architekta, jenž byl vybrán v soutěži, i parcelu na Petriplatz ve středu Berlína. Architekt Wilfried Kühn vytvořil zajímavý návrh: cihlovou budovu s vysokou ústřední věží a třemi domy modlitby, z nichž každý bude stejně velký, ale bude mít jiný tvar. Projekt, který bude stát 43 milionů eur, iniciovali protestantský pastor Gregor Hohberg, rabín Tovia Ben-Chorin a imám Kadir Sanci. **am**

Vydává Federace židovských obcí v ČR, Maiselova 18, 110 01 Praha 1, IČO: 00438341, www.fzo.cz Redakce a administrace: Izraelská 1, 130 00 Praha 3, telefon/fax 226 235 217(8), e-mail: roschodes@sefer.cz. Redakce: Alice Marxová, Jiří Daniček. Sekretariát a výtvarná spolupráce: Anna Tomášková. Vychází měsíčně, nevyžádané rukopisy se nevracejí. Číslo indexu 47 680. Distribuci pro předplatitele provádí v zastoupení vydavatele společnost Česká pošta a. s. Objednávky na bezplatné infolinie České pošty 800 300 302 nebo 954 302 007(16), písemně na adrese: Česká pošta, s. p. oddělení periodického tisku Olšanská 38/9 225 99 Praha 3, e-mail: postabo.prstc@cpost.cz. Předplatné pro Slovensko MAGNET press, Slovakia s. r. o. P.O. Box 169, 830 00 Bratislava, tel.: 00421-2-67201931-33, fax: 00421-2-67201910 (20, 30), e-mail: predplatne@press.sk. Předplatné do zahraničí vyřizuje administrace Roš chodeš. MKČR E922, ISSN 121074 68. Toto číslo vychází 1. 7. 2014. **Cena 20 Kč (0,90 €)**